

Kunnskapsdepartementet

www.regjering.no/ltp

Oslo, 14.09.2017

Innspill til revisjon av Langtidsplan for forskning og høyere utdanning

Vi viser til brev av 5.mai 2017 og takker for muligheten til å gi innspill til revisjon av Langtidsplan for forskning og høyere utdanning. Vårt innspill er strukturert ihht invitasjonsbrevet.

Sammendrag

FFA mener Langtidsplan for forskning og høyere utdanning (LTP) er et viktig instrument for langsiktig prioritering og styring. Målene nås i den grad LTP er forpliktende for myndighetene i form av opptrappingsplaner på de prioriterte områdene. FFA vil særlig peke på følgende forhold som vi mener må følges opp i revisjon av LTP:

Mål og prioriteringer

- De overordnede målene, prioriteringene og perspektivene må videreføres
- Målet om at den samlede forskningsinnsatsen skal utgjøre 3% av BPN må ligge fast
- Økningen i forskningsmidler må investeres i utfordringsdrevet forskning som stimulerer næringslivets investering i FoU og det ufødte næringslivet inkl havrommets næringspotensiale, forskningsbasert fornyelse i offentlig sektor, muliggjørende teknologier og omstilling mot bærekraftig miljø, klima og energi. Digitalisering bør være tverrgående satsing i LTP
- Forskningsprioriteringene må være forankret i sektorene og hos brukermiljø
- Tverrfaglige tilnærminger og tverrsektorielt samarbeid innenfor et økosystem av forskningsaktører og –brukere må vektlegges
- Verdensledende fagmiljø må bygges tverrfaglig, på områder hvor Norge har særlige behov eller konkurransefortrinn og bidra til å løse samfunnsutfordringer på de tematisk prioriterte områdene
- Revidert LTP må romme de store, globale utfordringene og være knyttet opp mot internasjonale forskningsprioriteringer. Norske forskningsmidler må styrkes der det er sammenfall mellom nasjonale og europeiske prioriteringer
- Det må etableres en helhetlig og framtidsrettet instituttpolitikk i Norge

Finansiering og iverksetting

- LTP må forplikte og koordinere hele statsapparatet sin forskningsinnsats. Departementene må forplikte seg på å allokere ressurser på sine ansvarsområder til tverrfaglige programmer i Forskningsrådet
- Offentlige forskningsmidler må samles i Forskningsrådet og lyses ut i åpen konkurranse for å sikre transparens, kvalitet og effektivitet
- Forskningsmidlene brukes mest effektivt i arbeidsdeling og samarbeid mellom robuste sektorer. De forskningsutførende sektorenes ulike roller må tydeliggjøres og likeverdig samarbeid stimuleres.
- Institutter som gjør forskning innenfor helse- og omsorgstema bør organiseres i en egen instituttarena i Forskningsrådet og konkurrere om en felles basisbevilgning

- I store offentlige investeringer bør det settes av en gitt andel til FoU for å sikre at investeringen/anskaffelsen er innrettet mot morgendagens behov og muligheter

Forpliktende opptrappingsplaner 2019-2023:

- Offentlig investering i forskning økes fra 1% av BNP til 1,25% av BNP, og slik at denne veksten brukes til å stimulere til privat investering i FoU
- Basisbevilgningen til forskningsinstituttene heves fra et snitt på 10% til 25%
- Stim-EU styrkes slik: 35 % av kontraktssummen for alle prosjekter, 20 % av kontraktssummen for prosjekter der næringsliv og/eller offentlig virksomhet er med og 5 % av kontraktssummen for prosjekter der instituttet er koordinator
- Langsiktige, tverrfaglige senter for utfordringsdrevet fremragende forskning på de tematiske prioriterte områdene bygges opp med en samlet ramme på 250 mill NOK pr år
- Forskerrekruttering må legge til rette for kvalifiseringsstillinger for forskertalenter i instituttene og dermed legge til rette for fremragende anvendt forskning.
- Forskning på helse- og omsorgsområdet åpnes for tverrfaglighet og på tvers av sektorer. Dette innebærer økonomisk omfordeling, i utgangspunktet ingen vekst

Innledning

FFA er svært fornøyd med Langtidsplan for forskning og høyere utdanning (LTP) som instrument for langsiktig prioritering og styring. Da regjeringen i 2014 la frem Meld. St.7 *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015-2024* representerte den et nytt grep og et taktskifte i kunnskapssektoren, ikke minst fordi et samlet Storting stilte seg bak LTP. Vi opplever at i den grad LTP har vært økonomisk forpliktende for Storting, regjering og departementer, har den vært en ubetinget suksess. Regjeringen har gitt betydelig vekst til FoU så langt i LTP-perioden. Men veksten er noe ujevnt fordelt, og enkelte sektor- og temaområder er ikke fulgt opp i nødvendig grad.

Hva fungerer godt i den nåværende langtidsplanen, og hva fungerer mindre godt?

Forpliktende opptrappingsplaner

LTP inneholder forpliktende opptrappingsplaner for finansiering av hhv. rekrutteringsstillinger, forskningsinfrastruktur og ordninger som stimulerer til god deltagelse i EUs rammeprogram for forskning, og ikke minst mål om at den offentlige forskningsinnsatsen skal nå 1% av BNP. Disse opptrappingsplanene gjelder i stor grad prioritering 6. Med unntak av målet om at næringslivets investering i FoU skal utgjøre 2% av BNP og målet for stimulering til økt deltagelse i H2020, er målene for opptrappingsplanen nådd allerede i 2017. LTP har lyktes målt i langsiktighet og økning i forskningsbudsjettene på noen områder og målt i oppmerksomhet på forskning og innovasjon i samfunnet.

LTP inneholder derimot ikke forpliktende opptrappingsplaner på prioriteringene 1-4. LTP mangler en opptrappingsplan som vil stimulere til tilstrekkelig vekst i næringslivets FoU til å nå 2% målet. Med unntak av NFD, er vår påstand at sektordepartementene ikke har fulgt opp LTP på sine ansvarsområder. Slik vi leser OECD-rapporten¹, peker også den på at LTP er suksessfull på områder hvor det er etablert forpliktende opptrappingsplaner, mens de øvrige tematiske prioriteringene er fulgt opp i liten grad eller på en tilfeldig og lite systematisk måte.

FFA mener at forpliktende opptrappingsplaner har vist seg å fungere godt og må etableres innenfor alle de langsiktige prioriteringene for at målene skal nås. Opptrappingsplaner gir synlighet, etterprøvbare resultater i form av måloppnåelse i samfunnet - samfunnseffekt.

Rekruttering

FFA mener at LTPs satsing på rekruttering gjennom økning i doktorgradstillinger har fungert godt, noe også måloppnåelsen viser. Etablering av "institutt-PhD", "nærings-PhD" og "offentlig-PhD" er gode virkemidler for å øke forskningskapasiteten på områder hvor UH har svak rekruttering og ikke

¹ OECD review of Norway's research and higher education policy (2017)

minst for å utdanne forskere med en anvendt profil som er attraktive for arbeidsmarkedet utenfor akademia. Som oppfølging av denne satsingen, trenger institutter til liks med UH å kunne tilby karriereutvikling gjennom postdoktorstillinger for de beste forskerne slik at de kan kvalifisere seg til nivå 1-stillinger. I mange utlysninger i Forskningsrådet stilles det da også krav om at det legges inn postdoktorstillinger i søknaden for å få finansiering. I Forskningsrådets rekrutteringsstrategi heter det at stipendiat og postdoktor ikke er beskyttet som titler, og at Forskningsrådet gir midler til doktorgrads- og postdoktorstipend også utenfor universitets- og høyskolesektoren. Samtidig har deler av Forskningsrådet en praksis som sier instituttene ikke skal tildeles postdoktorstillinger, mens innenfor andre programmer tildeles instituttene postdoktorstillinger. Dette innebærer på den ene siden at instituttene mister kvalifiseringsmuligheten og på den andre siden at instituttene utelukkes/scorer lavt på utlysninger i Forskningsrådet hvis de ikke kan legge inn postdoktorstillinger i søknaden. For instituttene er det viktig å kunne tilby postdoktorstipend for å kunne rekruttere internasjonalt blant forskere som legger vekt på akademiske utviklingsmuligheter. FFA mener at politikken på dette området bør klargjøres i revidert LTP.

Er det temaer og perspektiver som bør reflekteres sterkere i planen?

Formålet med LTP er å sikre stabile prioriteringer og forutsigbare bevilgninger over tid. FFA mener at det er fornuftig at de overordnede målene og de langsiktige prioriteringene ligger fast. Forskningen er langsiktig. Stabilitet og forutsigbarhet i forskningsprioriteringer og –bevilgninger er avgjørende for at en over tid kan bygge sterke forskningsmiljø som kan utvikle relevant kunnskap for og i samspill med næringsliv og offentlig sektor i Norge, og konkurrere og være attraktive samarbeidspartnere internasjonalt. FFA støtter derfor at de overordnede mål og prioriteringer videreføres. Vi foreslår videre at mål og prioriteringer konkretiseres ytterligere mot utfordringsdrevet forskning knyttet opp mot de store samfunnsutfordringene slik de er tydeliggjort i FN's bærekraftsmål.

FFA mener også at det er viktig at målet om at den samlede forskningsinnsatsen skal nå 3 % av BNP innen 2030 må ligge fast. Skal vi nå det målet, må det sterkere virkemidler til for å øke investeringen i forskning og forskningsaktiviteten. Økningen må være begrunnet i samfunnets behov i dagens situasjon og i overskuelig framtid. På samme måte som EU vil styrke "mission-oriented R&I", må Norge vektlegge utfordringsdrevet forskning. FFA mener økt forskningsinnsats fra det offentlige også skal bidra til å

- Øke privat investering i forskning og innovasjon for økt omstilling- og innovasjonstakt
- Effektivisere og modernisere offentlig sektor
- Øke norsk deltagelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon

Det fordrer at hele bredden av departementer må stå bak LTP, i motsetning til i dag hvor noen departementer er "forskningens unnasluntrerere" i den forstand at de ikke synes å ta ansvar for langsiktig kunnskapsutvikling på sine sektorområder.

Vi vil foreslå at [FNs bærekraftsmål](#), som favner alle de overordnede målene i LTP, gir retning til konkretisering av de tematiske prioriteringene. Vi vil i det følgende foreslå noen justeringer, konkretiseringer og sammenhenger mellom de overordnede målene og bringe inn nye temaer og perspektiver innenfor de langsiktige prioriteringene.

Fornyelse i offentlig sektor og bedre og mer effektive velferds-, helse-, og omsorgstjenester

Dette er et stort tematisk område som i gjeldende LTP ikke har fått den oppmerksomhet eller oppfølging det fortjener, noe også OECD-rapporten tydelig påpeker. Kvalitet og effektivitet i helse- og omsorgstjenester er nødvendig og viktig. Offentlig sektor er likevel mye mer. FFA vil foreslå at området blir hetende "Fornyelse i offentlig sektor", og at tematisk prioritering kan omfatte samfunnsutfordringer adressert i FN's bærekraftsmål, konkretisert til

- Samfunnsmessige og kulturelle endringsprosesser, trygge og inkluderende samfunn
- Offentlige tjenester inkl digitalisering, utdanning og kompetanse
- Helse og velferd

Skal disse områdene adresseres, krever det tverrfaglige tilnærminger, systemendring og koordinering. Det fordrer at forskningsprioriteringer er forankret i sektorene og hos brukermiljø og at ansvarlige departementer forplikter seg på å allokere ressurser fra sine ansvarsområder til tverrfaglige programmer. Realisering fordrer også tverrsektorielt samarbeid mellom offentlig sektor, forskningsmiljø og private virksomheter.

Forskningsinstituttene bidrar i stor grad på de fleste prioriterte områdene, også noe innen helse og omsorg. En enkel spørreundersøkelse blant forskningsinstituttene i FFA viser likevel at ca 25 forskningsinstitutter har hatt forskningsprosjekter på helse-omsorgsområdet de siste tre årene. Samlet utgjorde helse-omsorgsrelatert forskning i disse instituttene en omsetning i 2016 på ca kr 600 mill. Undersøkelsen er basert på ett enkelt år. For ett institutt er privat finansiering desidert størst (230 mill), mens for de øvrige er Forskningsrådet, helseforetakene og departementene de største finansørene. FFA mener at helse-omsorg er et område hvor forskningsinstituttene kan bidra vesentlig mer til kunnskapsutvikling, omstilling og innovasjon, hvis forskningsmidler tilgjengeliggjøres i åpen konkurranse og med en tverrfaglig tilnærming.

Forskningsmidlene fordeles her internt i sektoren og lyses i liten grad ut i åpen konkurranse. HELSEVEL programmet er et avgrenset, men hederlig unntak. FFA mener at en på dette området, som på andre områder, vil få bedre kvalitet og høyere effektivitet i ressursbruken ved å lyse ut forskningsmidler i åpen konkurranse gjennom Forskningsrådet. Vi mener også at institutter som gjør forskning innenfor helse- og omsorgstema bør organiseres i en egen instituttarena i Forskningsrådet og konkurrere om en felles basisbevilgning, slik det gjøres på andre forskningsområder. Dette vil også møte utfordringer adressert i HelseOmsorg21-strategien.

Andre tematiske prioriteringer

Generelt hevder OECD-rapporten² at norsk forskningspolitikk er innrettet mot å støtte opp under eksisterende næringer og styrker, mer enn nye sektorer og nye næringer. Videre hevdes det at næringer med lav forskningsintensitet har stort utviklingspotensiale hvis en øker forsknings- og innovasjonstakten, ikke minst ved internasjonalt forskningssamarbeid. Fiskeri og havbruk nevnes spesielt. Med EUs vekt på Ocean, Norges fortrinn både på fiskeri og havbruk, klima og miljø og arktiske områder, mener vi Hav og Klima, miljø og miljøvennlig energi må styrkes ytterligere som sentrale prioriteringer i revidert LTP. I denne sammenhengen er moderne forskningsinfrastruktur avgjørende både for forskningsmiljøene og for forskning og innovasjon i næringslivet, og vi mener at Ocean Space Center må realiseres raskt og med høye ambisjoner for samfunnseffekt. Generelt vil vi understreke viktigheten av investering i forskningsinfrastruktur i ulike deler av instituttsektoren for å kunne utføre forskning med høy kvalitet og relevans for næringslivet og for å styrke internasjonal konkurransekraft.

Muliggjørende teknologier er også et prioritert område som FFA mener har stort potensiale. Satsingen har hittil på langt nær vært tilstrekkelig for å utløse dette potensialet. Opprettelsen av Digital21 tydeliggjør behovet, og styrkingen må komme raskt for å bidra til de store omstillingene. EU prioriterer muliggjørende teknologier høyt, og en nasjonal satsing er viktig for å kvalifisere norske miljø til konkurranse og samarbeid. Dette er også et område hvor et styrket samspill mellom teknologi, samfunnsvitenskap og humaniora vil kunne gi nye perspektiver og ny anvendelse både i næringsliv, samfunnsliv og i privatsfæren, fra nye materialer i vindturbiner til persontilpasset medisin og til IKT-sikkerhet og global sikkerhet. Potensialet er stort både for nye næringer, for kvalitativt bedre velferdstjenester og for større samfunnssikkerhet.

Generelt mener FFA at de tematiske prioriteringene bør konkretiseres og forsterkes mot innovasjon og omstilling. Innenfor temaene må en i større grad inkludere det ufødte næringslivet, nye forretnings- og organisasjonsmodeller og nye måter å yte offentlige og private tjenester med høy kvalitet, innrettet mot morgendagens innbyggere og teknologier. Da må feks "Fornyelse i offentlig sektor" sees i sammenheng med "Muliggjørende teknologier". Generelt må tverrfaglighet bli vektlagt

² OECD review of Norway's research and higher education policy (2017)

sterkere. Morgendagens utfordringer må løses i et tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid innenfor et økosystem av forskningsaktører og –brukere.

FFA foreslår at tverrfaglige tilnærminger og digitalisering er tverrgående satsinger i LTP. Utviklingen innen mange forskningspolitiske temaer har gjort det mer nødvendig med en tverrfaglig tilnærming, noe også EU ser ut til å vektlegge. Tilsvarende inngår digitalisering i utviklingen av mange fagområder. En slik satsing bør komme i tillegg til satsingen på IKT som muliggjørende teknologi, som også bør styrkes da veldig mange fagområder er avhengig av den generiske IKT-satsingen, f.eks. innen sikkerhet, kommunikasjon og internet of things.

Eksempler på samfunnsnytte av forskning innen de enkelte prioriterte områdene, finnes på våre nettsider [#Forskning funker](#).³

Verdensledende fagmiljø

Verdensledende fagmiljø er et stort mål hvor dagens LTP har konkrete og forpliktende opptrappingsplaner for innsatsfaktorer som i stor grad er oppfylt. I revidert LTP mener FFA at en må gå ett skritt videre for å stimulere områder hvor Norge skal bli verdensledende.

Det er ikke likegyldig på hvilke områder Norge bruker fellesressurser på å bygge verdensledende fagmiljø, de må bidra til å løse store samfunnsutfordringer. FFA mener at Norge må bygge tverrfaglige verdensledende fagmiljø på de områdene som anses som viktigst for Norge og for verdenssamfunnet. For å definere på hvilke områder Norge skal bygge verdensledende miljø, må en ta utgangspunkt i de prioriterte områdene i LTP hvor Norge har sterke fagmiljø i utgangspunktet, hvor utfordringene er særlig framtrepende både nasjonalt og internasjonalt og hvor vi som nasjon ev har naturgitte eller andre konkurransefortrinn. Som i de tematiske programmene i Forskningsrådet, må det satses på grunnforskning, utdanning, anvendt forskning og innovasjon parallelt innenfor et område.

FFA mener at Norge må bygge sterke kunnskapsmiljø innenfor alle de tematiske hovedprioriteringene i LTP. Vi kan ikke bli verdensledende på hele bredden av alle prioriteringer i LTP i den neste 10-årsperioden, men vi kan satse tungt og bli verdensledende på noen områder, og for øvrig bygge tung forskningskompetanse på de øvrige tematiske prioriterte områdene for å bidra til å løse samfunnsutfordringene og bli attraktive samarbeidsparter for de verdensledende forskningsmiljøene internasjonalt. Nedenfor kommer vi tilbake til hvordan vi mener dette kan gjøres.

Internasjonalt samarbeid

FFA mener at revidert LTP i større grad bør gi plass til de store, globale utfordringene og være knyttet opp mot internasjonale forskningsprioriteringer. Norge var tidlig ute med første innspill til FP9 våren 2017 og bør fortsette å være proaktiv i utformingen av det neste rammeprogrammet for forskning og innovasjon. Norske og europeiske forskningsprioriteringer bør være samstemt, slik at den norske kontingenten i EUs forskningsprogram og nasjonale forskningsmidler benyttes mest mulig effektivt mot de store samfunnsutfordringene.

FFA mener det er viktig at Norge gir kvalifiserte innspill til prioriteringer, prinsipper og design i FP9. De nasjonale forskningsprioriteringene bør etter vårt syn korrespondere med EUs prioriteringer ved både å forsterke og gjøre seg nytte av fellesskapets prioritering. De norske innspillene om å prioritere Grønt skifte, Omstilling, Blå vekst og Digitalisering, mener vi henger godt sammen med også Norges utfordringer og bør vektlegges innenfor prioriteringene i LTP.

Lamus-rapporten⁴ anbefaler bl.a. at FP9 budsjettet skal økes til størrelsesorden 120-150 milliarder euro, mot 80 milliarder euro i H2020. Det vil i så fall innebære en vesentlig økning i den norske

³<https://www.abelia.no/bransjer/forskning/forskning-funker/>

Her finnes videoer hvor samarbeidspartnere i næringsliv og offentlige virksomheter forteller om nytten av forskningssamarbeid med institutter, samt korte tekster som forteller om samfunns effekter av EU-forskningsprosjekter.

⁴ [LAB-FAB-APP Investing in the European future we want \(2017\)](#)

kontingenten og gjør det tilsvarende viktig å øke norsk deltakelse. FFA mener det er avgjørende at Norge fortsetter å være fullverdig deltaker i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. Utfordringen blir å øke norsk deltakelse og sikre at det norske samfunnet får høyt utbytte av den felles forskningen.

For at norske miljøer skal være konkurransedyktige, attraktive og bidra godt i internasjonalt forsknings- og innovasjonsamarbeid, må norske forskningsmidler styrkes der det er sammenfall mellom nasjonale og europeiske prioriteringer. Ser vi på de tematiske innretningene i LTP og foreløpig norske innspill til FP9, peker Hav/Blå vekst og Muliggjørende teknologier/Digitalisering seg ut som sentrale fellesnevnerne, sammen med Klima, miljø og miljøvennlig energi, Et innovativt og omstillingsdyktig næringsliv/Grønt skifte.

Samtidig reises det kritikk mot H2020 for at programmet gir lav prioritet til forskning som bidrar til global utvikling. Vesentlige kunnskapsfelt under FNs bærekraftsmål som ikke er prioritert av EU, bør vurderes for nasjonal forskningsfinansiering i Norge for å bidra med kunnskap for å nå målene.

Gjennomgående mener vi at internasjonalt samarbeid må vektlegges i en stor andel av norsk forskning og norske forskningsmiljøer må kvalifisere seg til å delta i internasjonalt forskningsamarbeid. Det innebærer at forskningsmiljøene må være robuste, enten ved at det enkelte miljø har tilstrekkelig størrelse og holder god nok kvalitet til å håndtere tverrfaglige forskningsprosjekter selv, eller gjennom sterke samarbeidsnettverk over tid. Det innebærer også at norske forskere må være mer mobile, både internasjonalt og mellom sektorer nasjonalt.

Lamus-rapporten anbefaler at FP9 innrettes enda tydeligere mot "mission-oriented research and innovation". FP9 anbefales å adressere globale utfordringer og designes for å gi større samfunns-effekt gjennom å mobilisere en bredde av forskere, innovatører og brukere.

FFA mener at revidert LTP bør legge seg tett opp mot denne tilnærmingen og innrette strategiutvikling og prioriteringer mot brukere og stakeholders, med sikte på at forskningen skal gi samfunns-effekt i form av ny kunnskap for omstilling, politikktutvikling, nytt næringsliv, bærekraftige velferdsordninger osv. Samtidig er det viktig at både nasjonale og europeiske forskningsmidler balanseres mellom grunnleggende forskning, anvendt forskning og innovasjon/kommersialisering, de ulike trinnene på [TRL-skalaen](#). Der er en bekymring for at midtfeltet, TRL 3-6, vektlegges for lite i H2020 til at potensialet i den grunnleggende forskningen tas videre til innovasjon og anvendelse. FFA vil understreke at alle trinnene må være ivaretatt i nasjonal og internasjonal forskningsfinansiering for at kunnskap skal bygges og tas i bruk i samfunnet.

En helhetlig og framtidsrettet instituttpolitikk

Alle instituttgruppene i Norge har nå vært underlagt evalueringer i regi av Norges forskningsråd, primærnæringsinstituttene avsluttes i 2018. Evalueringene har vært gjennomført sektorvis, og oppfølgingen skjer også hovedsakelig i sektorene.

FFA anbefaler at en på bakgrunn av evalueringene samt OECDs gjennomgang, utreder en helhetlig og framtidsrettet instituttpolitikk på tvers av sektorene i Norge. Et velfungerende forskningssystem forutsetter også aktiv politikk for, og organisering av instituttsektoren. FFA har utarbeidet et forslag til ny instituttpolitikk som vi vil anbefale som utgangspunkt, se vedlegg 1.

Hva er de største hindringene for å nå målene i planene og hvordan kan vi overvinne dem?

LTP må forplikte og koordinere hele statsapparatet sin forskningsinnsats

FFA mener at skal vi nå de overordnede målene for LTP og målet om at 3 % av BNP skal finansiere Fol innen 2030, må målene og begrunnelsene for disse eies av hele statsapparatet og bredden av stortingskomiteer. Målene er begrunnet i samfunnets behov i dag og i framtidens utfordringer, langt

ut over nasjonalgrensene. Forskingen må være rettet mot å løse de store utfordringene og virkemidlene må være strategisk innrettet.

I dag er det departementer som prioriterer en betenkelig liten del av sine midler til forskning og dermed ikke tar ansvaret for langsiktig kunnskapsutvikling på sine sektorområder. Dette gjelder bl.a. samferdselsdepartementet, justisdepartementet, kommunal- og moderniseringsdepartementet, arbeids- og sosialdepartementet og utenriksdepartementet. Kunnskapsdepartementet, Olje- og energidepartementet og nærings- og fiskeridepartementet har på den annen side langt på vei fulgt opp LTP på sine områder. FFA mener at denne skjevheten er en vesentlig hindring for å kunne nå målene i LTP. Planen må være tematisk og økonomisk forankret og forpliktende i alle stortingskomiteer og i bredden i regjeringen slik at hvert departement tar ansvar for kunnskapsutvikling på sitt samfunnsområde. Sektorer som har hatt lav vekst i den foregående perioden, må ta et betydelig ansvar for langsiktig forskning på sine områder. De departementene som har størst samlede budsjett, som ASD og SD, bør også ha vesentlig større forskningsbudsjetter for å sikre at framtidens løsninger er bygget på beste kunnskap, enten det gjelder integrering og deltaking i arbeidslivet eller det gjelder framtidens vei- og transportsystemer.

Videre må prioriteringer og opptrappinger på tematiske områder koordineres på tvers av departementer og sektorer, slik også OECD påpeker. FFA mener at den politiske koordineringen må ligge hos SMK og i KD. Sektormodellen innebærer at departementene har ansvaret for kunnskapsutvikling på sine sektorområder, et prinsipp vi mener er viktig og forutsetningene for å ta dette ansvaret må styrkes. Det forutsetter også en forskningspolitisk rådgiverfunksjon overfor SMK og departementene. Med den store bredden departementene representerer, tror vi ikke et fåtall personer kan ta den rådgiverrollen, men derimot at rådgiverfunksjonen krever et mangfold. FFA mener også at en må unngå å bygge opp nye organer i statlig sektor for å ivareta rådgiverfunksjonen, men derimot utvikle og om nødvendig forsterke de funksjonene som allerede finnes. Vi mener Forskningsrådet må fortsette å ta den forskningspolitiske rådgiverfunksjonen, men utvikle og forsterke den både strukturelt og metodisk. For eksempel er det sentralt at Forskningsrådet identifiserer forskningsfronten og kunnskapshullene på sektorområdene for departementene, som grunnlag for departementenes prioriteringer og budsjettbevilgninger. 21-prosesser er også aktuell metode for å identifisere forskningsprioriteringer. Det er avgjørende at rådgiverfunksjonene er basert på gode analyser og prosesser, og er uavhengig av institusjonelle interesser.

På implementeringsnivå kan koordinering gjøres gjennom handlingsrom for porteføljestyling i Forskningsrådet, innenfor sektormodellen.

FFA mener at revidert LTP må

- Styrke offentlig finansiert forskning på viktige samfunnsområder. Politikk og samfunnsutvikling må være basert på beste kunnskap nasjonalt og internasjonalt. Norge må investere i forskning på de store utfordrings- og utviklingsområdene som digitalisering, velferdsstaten, helse, arbeidslivet, kommunikasjon, energi, biotek osv i et nasjonalt og internasjonalt samarbeid.
- Koordinere opptrappingen av de tematiske områdene på tvers av departementer og sektorer. Sektorer som har hatt lav vekst i den foregående perioden, må ta et særlig ansvar for å løfte langsiktig forskning på sine områder.
- Forsterke den forskningspolitiske rådgivingsfunksjonen i Forskningsrådet overfor SMK og departementene.

Forskningsmidlene brukes mest effektivt i arbeidsdeling og samarbeid mellom robuste sektorer

Forskning foregår innenfor næringslivet, UH-sektoren, instituttsektoren og helsesektoren. Mye samarbeid fungerer godt, også stimulert av virkemidlene i Forskningsrådet. Samarbeidet mellom UH- og instituttsektoren, burde fungere bedre enn i dag. En tydeligere arbeidsdeling mellom sektorene, basert på sektorenes ulike kjerneoppgaver, ville bidra til bedre og mer utstrakt samarbeid mellom de ulike institusjonene. På samme måten som en stimulerer til arbeidsdeling innenfor UH-sektoren, bør en stimulere til arbeidsdeling mellom de to sektorene, ikke til ytterligere konvergens. Den vesentlige

konkurransesfalten i forskning går mellom norske og utenlandske miljø. Ved økt samarbeid mellom norske forskningsmiljø, vil en få økt konkurransekraft internasjonalt. Samarbeidsmodellene mellom SINTEF og NTNU og mellom NIBIO og NMBU er interessante og til etterfølgelse. Det samme gjelder det nye forskningsselskapet på Sør-Vestlandet der UiA, UiS, UiB og Rogalandsforskning har blitt enige om en sammenslåing av Uni Research, Christian Michelsen Research, IRIS, Teknova og Agderforskning

OECD-rapporten anbefaler at den norske forskningspolitikken verdsetter og benytter en stor og kvalifisert instituttsektor i vesentlig større grad enn i dag og at det stimuleres til økt samarbeid mellom UH og I.

FFA mener at selvstendige forskningsinstitutter og UH-institusjoner arbeider godt sammen, så lenge arbeidsdelingen er tydelig definert og så lenge en konkurranse fungerer på likeverdige vilkår. Dette har sentervirkemidlene FME, SFI og SFF demonstrert. Fusjoner mellom UH og I kan unntaksvis være en løsning der instituttets forskning ligger tett opp til profesjonsutdanningene, og der UH-institusjonen har behov for å øke sin forskningsaktivitet, slik vi har sett det i fusjoner av AFI, NOVA og NIBR i HiOA. Det gjenstår å si i hvilken grad forskningsaktiviteten og -relevansen i instituttene opprettholdes etter den 5-årige overgangsperioden. Vi forventer at konsekvensene av disse fusjonene evalueres over tid.

FFA mener at det er uheldig at den nye BOA-modellen i UH-sektoren stimulerer til økt oppdragsforskning i UH-sektoren og dermed til "alle skal gjøre alt" i stedet for tydeligere arbeidsdeling og effektiv ressursbruk.

Offentlige anskaffelse må stimulere forskning og innovasjon

Offentlige anskaffelser er en potensiell kraftig motor for forskning og innovasjon som enda ikke er tatt i bruk i Norge. Krav til forskning og innovasjon bør tas i bruk i større offentlige anskaffelser. Her er det i liten grad snakk om kostnadsøkning, men innretning av innkjøp som stimulerer til innovative løsninger offentlig sektor, og som stimulerer private leverandører til å utvikle innovative løsninger og produkter for et større marked. Utredninger viser at krav om innovasjon ved anskaffelse utløser merverdi for innkjøper og vesentlig økt forskningsaktivitet i leverandørbedrifter.

I store offentlige investeringer bør det kreves at en gitt andel benyttes til FoU for å sikre at investeringen/anskaffelsen er innrettet mot morgendagens behov og muligheter.

For å utløse dette potensialet i en sektor som er trent til forutsigbarhet og lavrisiko atferd, trengs bl.a. etablering av en risikoavlastingsordning for å redusere risikoaversjonen og øke innovasjonstakten i offentlige innkjøp. Mer nasjonalt samarbeid vil også kunne styrke innovasjonen i offentlig sektor. Det er lettere å investere i innovative innkjøp når innkjøper er en sterkere organisasjon og innkjøpet er større.

På hvilke områder kan det være behov for opptrappingsplaner og/eller virkemidler? Begrunn og prioriter.

FFA foreslår forpliktende opptrappingsplaner på følgende områder for perioden 2019-2023:

- Offentlig investering i forskning økes fra 1% av BNP til 1,25% av BNP, men slik at denne veksten brukes til å stimulere til privat investering i FoU
- Basisbevilgningen til forskningsinstituttene heves fra et snitt på 10% til 25%
- Stim-EU styrkes slik: 35 prosent av kontraktssummen for alle prosjekter, 20 prosent av kontraktssummen for prosjekter der næringsliv og/eller offentlig virksomhet er med og 5 prosent av kontraktssummen for prosjekter der instituttet er koordinator
- Langsiktige, tverrfaglige senter for utfordringsdrevet fremragende forskning bygges opp med en samlet ramme på 250 mill NOK pr år
- Forskning på helse- og omsorgsområdet må åpnes for tverrfaglighet og på tvers av sektorer. Dette innebærer økonomisk omfordeling, i utgangspunktet ingen vekst

Offentlig investering i FoU må økes fra 1% av BNP til 1,25% av BNP

FFA mener det er viktig at målet om at den samlede forskningsinnsatsen skal nå 3 % av BNP innen 2030 må ligge fast. Dersom en skal nå dette målet, må FoU-investeringen i privat sektor økes vesentlig raskere enn pr i dag. For å få til det, må privat sektor stimuleres til økt investeringstakt i forskning og innovasjon.

FFA mener at den offentlige innsatsen må økes fra 1% av BNP til 1,25% av BNP i en overgangsperiode for å stimulere til økt forskningsinnsats i næringslivet og i offentlig sektor. Forskningsinvesteringen i privat sektor har økt vesentlig de siste årene. Det demonstrerer at de næringsrettede virkemidlene fungerer og bør styrkes.

Basisbevilgningen til instituttene må økes

LTP har lyktes et stykke på vei på viktige områder, men potensialet er likevel vesentlig større. Det gjelder områder som styrke næringsrettet forskning, styrke EU-deltakelsen, utvikle muliggjørende teknologier, effektivisere offentlig sektor, bygge verdensledende miljøer

For å styrke disse områdene, kan ulike virkemidler benyttes. Økt basisbevilgning til forskningsinstituttene er ett virkemiddel som vil bidra til å nå disse målene. Dette er anbefalt av alle evalueringene for instituttgrupperingene gjennomført på oppdrag fra Forskningsrådet (evaluering av primærnæringsinstituttene avsluttes i 2018), i de siste forskningsmeldingene, i Industrimeldingen⁵, i regjeringens toppmøte for forskning 2017 og i OECDs gjennomgang av forsknings- og innovasjonspolitikken i Norge. Et samlet Storting understreket under behandling av Industrimeldingen behovet for å øke basisbevilgningen til de teknisk-industrielle instituttene. Med mer muskler i instituttene, vil de i kunne ta en vesentlig mer aktiv og pådrivende rolle, for eksempel som [Sintefs rolle i katapult-satsingen](#), [PRIOs rolle i fredsskapende arbeid](#) eller [Nofimas Veileder i forebygging av listeria i kjøttproduksjon](#). Dette er noen eksempler på utvikling og formidling av ny kunnskap i en samfunnsutviklende rolle som ikke vil vært mulig uten basisbevilgningen. FFA ettersender gjerne en samling av slike eksempler fra bredden av institutter.

FFA mener at revidert LTP må ha en forpliktende opptrappingsplan for basisbevilgning til instituttene for å styrke forskningsinstituttens bidrag til å møte samfunnsutfordringene. Alle forskningsinstitutter er genuint tverrfaglige og har en forskningsaktivitet som ligger nær aktørene. Instituttene er dermed viktige for å bringe ny kunnskap videre til anvendelse. Basisbevilgningen er avgjørende for utvikling og formidling av samfunnsrelevant kunnskap. Det er av stor betydning at instituttene kan tilby oppdragsforskning til næringsliv og offentlig sektor innen alle fagområder og hele landet.

Basisfinansieringen for de norske forskningsinstituttene er i gjennomsnitt 10%, for de teknisk-industrielle instituttene er basisbevilgningen i gjennomsnitt 7%. Til sammenligning har forskningsinstitutter som samarbeider med og konkurrerer med i Europa, en basisbevilgning på 25%-40%. Med så lav basisbevilgning, er markedsavhengigheten for norsk instituttene svært høy. Det gjør det vanskelig for instituttene å forske tilstrekkelig fremtidsrettet og på tema som det ikke er finnes betalingsvilje for i dag. De teknisk-industrielle instituttene har for eksempel hatt mye engasjement bundet opp i petroleumsrelaterte oppdrag og programforskning. Instituttene har begrenset langsiktighet og for lite strategisk handlingsrom til å iverksette framtidsrettede strategier og fagutvikling som ser ut over kortsiktige markedsbehov. Lav basisbevilgning gir stor avhengighet av eksisterende kunder og kortsiktige strategier. Lav basisbevilgning gjør at instituttene må begrense langsiktig og eksplorativ faglig utvikling og samspill med brukerne.

Både instituttevalueringene gjennomført av internasjonalt sammensatte paneler og OECDs *Review of Norway's research and higher education policy* (2017), understreker dette: Basisbevilgningen til norske forskningsinstitutter er så lav at det begrenser samfunns-effekten av instituttene, på tross av

⁵ [Meld. St. 27 \(2016–2017\) Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende](#)

at forskningen holder høy kvalitet og god relevans. Konklusjonen er entydig: Lav basisbevilgning er en hovedutfordring og det anbefales ulike måter å styrke langsiktig finansiering knyttet til instituttene samfunnsoppdrag.

FFA mener at basisbevilgningen til instituttene må gradvis styrkes til 25%. Slik kan instituttene også i Norge ta et langsiktig perspektiv, kan være innovasjons- og omstillingsmotor for næringslivet og for offentlige virksomheter og være fasilitator for nye næringer. Økt basisbevilgning vil bygge kunnskapsgrunnlag og infrastruktur for morgendagens utfordringer og gi instituttene mulighet til å konkurrere på like vilkår internasjonalt.

Økningen i basisbevilgning bør gis en tematisk innretning mot de prioriterte områdene i Langtidsplanen og dermed sikre at en bygger langsiktig anvendt forskning på de viktigste områdene for samfunnet. Økt basisbevilgning kan også gis en institutt-strategisk prioritering og bør være konkurransebasert i arenaene. Friske midler i basisbevilgningen kan understøtte strategisk dialog og kunnskapsbasert politikk i privat og offentlig sektor. FFA mener at ulike mekanismer kan tas i bruk for å sikre at økning i basisbevilgningen brukes strategisk.

Når det gjelder de teknisk-industrielle instituttene anbefaler evalueringen at myndighetene engasjerer instituttene tettere i utvikling av nasjonale industri- og innovasjonsstrategier med klare mål. Økning i basis bør knyttes til strategisk transformasjon som gir sterkere insentiver til innovasjon og industriell omstilling. Det vil styrke både næringsrettet forskning og omstilling i offentlig sektor. Det er viktig at instituttene gis mulighet til å ligge i forkant om omstillingen ved å satse på nye kunnskapsområder og områder med stort innovasjons- og verdiskapingspotensiale.

For miljøinstituttene foreslås at friske basisfinansieringsmidler fra KLD brukes til å øke den delen av basisbevilgningen som er knyttet til strategiske instituttsatsinger, for slik å styrke strategisk dialog mellom institutter og myndigheter og sikre at instituttene bygger kunnskap som er viktig for klima- og miljøområdet, slik det er prioritert i LTP. En dialog om innretning på de strategiske instituttsatsingene bør etableres mellom miljøinstituttene og Forskningsrådet på vegne av KLD, der instituttets egne strategier og departementets framtidige kunnskapsbehov blir hensyntatt.

De samfunnsvitenskapelige instituttene økning i basisbevilgning bør innrettes mot fornyelse og langsiktighet i forskning på områder med stor samfunnsnytte, både i offentlig og privat sektor. Økt basisbevilgning må bidra til mer eksplorativ og eksperimentell forskning og mer dialog med offentlig sektor, for å bidra til økt omstilling i offentlig sektor.

Økning i basisbevilgning bør også innrettes mot enda mer tverrfaglighet, på tvers av disipliner og på tvers av sektorer. For alle sektorer foreslås at veksten i basisbevilgning går til strategiske instituttsatsinger. Vi understreker videre at det må være Forskningsrådet som koordinerer de strategiske satsingene. Dette er et viktig verktøy for Forskningsrådet mulighet til å utøve sin strategiske rolle overfor instituttene. I tillegg vil Forskningsrådet kunne bidra til samarbeid i strategiske satsinger på tvers av sektorinstitutter og departementer. Instituttene avhengighet av oppdragsmarked sikrer at relevansen av forskning fortsatt blir høy samtidig som frihetsgraden i basisbevilgningen gir instituttene mulighet til å nå et enda høyere faglig nivå.

Det er viktig å få en styrket dialog mellom instituttene og private bedrifter og mellom instituttene og offentlig sektor. Offentlige anbudsregler bidrar til at en i dag har for liten dialog og ikke evner å bruke den samlede kunnskapen i instituttene og i offentlig sektor på en god nok måte. Basisbevilgningen kan benyttes til en styrket dialog.

Gitt en vesentlig økning i basisbevilgningen, opptrappet til 25% i gjennomsnitt i løpet av fem år, mener FFA at økningen, de friske midlene, må gis en tematisk binding mot LTPs prioriteringer og i dialog med brukere. Den strategiske prioriteringen av økt basisbevilgning må gjerne være basert på dialog mellom departement og instituttarena, og må fordeles gjennom Forskningsrådet på vegne av departementene. For eksempel kan 10% av de "friske" basisbevilgningsmidlene anvendes til å bygge

kunnskap som skal svare på departementenes langsiktige behov, gjerne på tverrsektorielle problemstillinger⁶. Gjennom dialog og ev strategiske avtaler, vil Forskningsrådet sikre at instituttene svarer på utfordringene fra departementene. Dette kan også sikres gjennom en "programplan" for hver instituttarene, innrettet mot LTPs tematiske prioriteringer, hvor økningen i basis skal realisere utfordringene i programmet.

Vi foreslår at basisbevilgningen til alle forskningsinstitutter med basisbevilgning fra Forskningsrådet økes til 25% over en 5-års periode (målt i 2016-tall). For de teknisk-industrielle instituttene utgjør dette en opptrapping på 900 mill over perioden, til 1.200 mill. I 2015 utgjorde 350 mill 7,1% av omsetningen. Når økningen får effekt, slik det erfares for eksempel i Sverige, vil sannsynligvis omsetningen øke og prosentsatsen dermed synke. Etter 10 år bør ordningen evalueres og nivået på basisbevilgningen vurderes på nytt og ev heves igjen til 25% hvis verdiskapingen har økt tilsvarende.

Det betyr en slik økning:

Instituttgruppe	Basis-bevilgning % 2015		2018	2019	2020	2021	2022	Sum økning (til 25% av omsetning 2015)
Teknisk-industrielle	7,1 %	Økning mill kr	120	150	180	210	240	900
Miljøinstituttene	13,4 %		20	25	30	40	45	160
Primærnæringsinstituttene	14,3 %		20	30	40	50	60	200
Samfunnsvitenskapelige institutter	12,5 %		20	30	35	40	55	180
Sum	10,2 %		180	235	285	340	400	1440

Stim-EU må styrkes og målrettes ytterligere

EUs forskningssamarbeid er uten sammenligning den viktigste internasjonale arena for norsk forskning. Stortingets mål er en betydelig økning av norsk deltakelse. Forskningsinstituttene er viktige deltakere, med SINTEF som den klart største norske deltaker. De økonomiske betingelsene er svært krevende, selv etter innføringen av en norsk stimuleringsordning som har bidratt vesentlig til instituttene mulighet for å delta (Stim-EU). For å kunne satse tungt på EU-forskning er det nødvendig med forutsigbare rammebetingelser for instituttene på linje med de som gis i norske Forskningsrådsprosjekter.

Den samlede effekten av Stim-EU må økes slik at deltakelse i EU-prosjekter gir finansiering til selvkost også for instituttene, tilsvarende finansieringen i Forskningsrådsprosjekter. Vi foreslår at økningen til instituttene innrettes slik at den bidrar til økt deltakelse også fra bedrifter og offentlige virksomheter.

Vi foreslår følgende konkrete endringer:

- Stim-EU økes fra 33% til 35% av returen fra EU, gjeldende for alle prosjekter
- Stim-EU gis en stimulerings effekt på 20% av kontraktssummen når private bedrifter eller offentlige virksomheter er partnere. Dette vil gi et effektivt insentiv for å samarbeide med private og offentlige virksomheter og derved øke deres deltakelse i internasjonalt forsknings- og innovasjonsarbeid og sikre at forskningen er relevant for norske virksomheter. Økningen vil bidra til å dekke instituttene egenandel, tilsvarende basisfinansieringen i institutter i andre EU-land.
- Stim-EU gis en stimulerings effekt for koordinatorrollen på 5% av kontraktssummen og gir dermed et større insentiv for instituttene til å ta en lederrolle og med det sikrer bedre innflytelse i prosjektinnretning og gir større relevans for norske samarbeidsmiljø.
- Økonomisk risiko reduseres ved at alle deler av Stim-EU gjøres forutsigbare for instituttene gjennom å definere faste %-satser, i stedet for dagens ramme som fordeles på de aktive miljøene i ettertid.

⁶ For eksempel som "Strategisk instituttsatsing", SIS

Stim-EU består da av tre elementer som samlet vil gi forskningsinstituttene nær samme rammebetingelser som institutter i andre europeiske land og som i et forskningsrådsprosjekt, og i tillegg vil stimulere deltakelse fra andre sektorer:

35 prosent av kontraktssummen for alle prosjekter

20 prosent av kontraktssummen for prosjekter der næringsliv og/eller offentlig virksomhet er med

5 prosent av kontraktssummen for prosjekter der instituttet er koordinator.

Bakgrunn og begrunnelse for forslaget framkommer i vedlegg 2.

Tverrfaglige sentre for utfordringsdrevet og fremragende forskning, NCBR⁷

FFA ønsker å bidra til å nå Langtidsplanens mål om flere verdensledende forskningsmiljø i Norge, styrket konkurransekraft og innovasjonsevne og til å løse de store samfunnsutfordringene. Erfaringer med eksisterende sentervirkemidler er at de er gode for å bygge kompetansemiljø på viktige samfunnsområder (FME) og for å stimulere samarbeid på tvers av disipliner, institusjoner og sektorer. De store samfunnsutfordringene som adresseres i LTP, krever tverrfaglig og –sektorielt samarbeid over lang tid, også internasjonalt samarbeid.

FFA deler ambisjonene på dette området og har utviklet et forslag til nytt virkemiddel for å bygge verdensledende forskningsmiljø på prioriterte områder. Vi tar som utgangspunkt at:

- Forskningen må bidra til å løse de store samfunnsutfordringene Norge og verden står overfor. Effektiv bruk av offentlige forskningsmidler krever innretning av forskningsmidler mot de områdene som er strategisk viktigst for Norge, tydeliggjort i prioriteringene i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning.
- For å utløse forskningens potensiale i innovasjon og omstilling, må Norge bygge forskning med høy kvalitet på de tematisk prioriterte områdene. Det krever langsiktig og tverrfaglig satsing.

FFA foreslår å utvikle en robust modell for å bygge forskningsmiljø innrettet mot verdensledende forskning på prioriterte samfunnsområder; *National Center for Breakthrough Research*. De sterke miljøene skal være basert i dagens forskningsmiljø, arbeide mot grensesprengende og tverrfaglig forskning på områder hvor samfunnet har store utfordringer og utvelges i en åpen konkurranse som sikrer kvalitet, samfunnsrelevans og effektivitet i forskningen.

Mål:

- Bidra til å løse de store samfunnsutfordringene som Norge og verden står overfor, tydeliggjort gjennom de tematiske prioriteringene i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning.
- Drive forskning på høyt internasjonalt vitenskapelig nivå og ha en tydelig ambisjon om å oppnå vitenskapelig gjennombrudd og resultater med anvendelse for samfunnet på definerte faglige og/eller samfunnsmessige områder.
- Senter på prioritert tema i Langtidsplanen utpekes og etableres etter åpen konkurranse i Forskningsrådet. Sentrene gis en basisfinansiering på nivå med tilsvarende miljø i andre land (50%). Samlet ramme for alle de tematiske områdene utgjør minimum 250 mill NOK pr år. Størrrelse og organisering vil avhenge av forskningsområde og forskningsmiljøene som inngår. Bevilgning pr senter kan variere fra 5 mill NOK til 15 mill NOK pr år.
- Både UH-institusjoner og forskningsinstitutter, og helst i samarbeid, kan søke om å etablere slike sentre. Tidligere SFF, SFI og FME kan også søke om status som NCBR. Utlysninger kan koordineres med disse senterutlysningene for å sikre kontinuitet og i tråd med Forskningsrådets 3.0 utvikling. Deltakelse fra verdensledende internasjonale samarbeidspartnere må sikres. Det er også ønskelig med deltakelse fra brukerpartnere der det er relevant.
- Sentrene gis en første tildelingsperiode på 8 år, og kan gis videre status og bevilgning (for eksempel 8 år av gangen) dersom en oppnår å bygge gjennombruddsmiljøer i stadig utvikling. Gjennombrudd kan både handle om teoretisk eller vitenskapelig gjennombrudd (innen LTP-områdene), eller det kan handle om vitenskapelig frembrakte gjennombrudd i form av løsninger på konkrete samfunnsutfordringer/problemer.

⁷ National Center for Breakthrough Research

- Sentrene kan ha ulike organisasjonsmodeller. Et viktig prinsipp bør være at sentrene skal være tydelig integrert ved institusjonen(e), f.eks. i form av en matrisestruktur på tvers av eksisterende institutter/fagområder/fakulteter og mellom institusjoner. Sentrene skal bygge på eksisterende institusjoner og sentra og gjerne i samarbeid, det skal ikke etableres nye enheter. Konsentrasjon av forskningsmidler i sentrene skal gi kvalitet.
- Der det er relevant, bør sentrene ha ansvar for å bidra med fremragende undervisnings- og veiledningstilbud, men dette skal ikke være et krav eller gis prioritet.

Ytterligere begrunnelse og konkretisering av forslaget gis gjerne.

Forskning på helse- og omsorgsområdet må åpnes for tverrfaglighet og på tvers av sektorer

Store forskningsmidler går til helse- og omsorgsområdet, en sektor med høy utviklingstakt og utfordringer både klinisk, organisatorisk og økonomisk. En overveiende del av forskningsmidlene kanaliseres i dag direkte fra HOD til de regionale helseforetakene. Forskningsbudsjettene på dette området har vokst sterkt i LTP-perioden, men norsk deltakelse i H2020 på området er begrenset og norsk helsenæring har i liten grad utviklet seg i den samme perioden.

FFA mener at forskning også innenfor denne sektoren vil komme styrket ut av økt konkurranse og et tverrfaglig perspektiv. Samfunnsnyttene av forskningen vil øke ved å eksponere problemstillingene og forskningen for en bredde av perspektiver og ved å trekke inn kompetanse fra andre samfunnsområder og –sektorer. Vi vil derfor foreslå at en større andel av forskningsmidlene fra HOD skal kanaliseres gjennom Forskningsrådets konkurransearena i store, tverrfaglige programmer. FFA vil også foreslå at det etableres en instituttarena for helse- og omsorgsområdet, som parallell til instituttarena for primærnæringsinstitutter, samfunnsvitenskapelige institutter, miljøinstitutter og teknisk-industrielle institutter. Grunnbevilgningen som i dag går til kompetansesentra på området, bør samles i denne konkurransearenaen med et gitt kriteriesett for tildeling, slik at en også på dette kunnskapsområdet utvikler institutter med forskning som holder høy kvalitet og har god relevans for samfunnet.

Tilgang til forskningsdata

Open science

FFA støtter kravet om tilgjengeliggjøring og deling av offentlig finansierte forskningsdata, og kravet må gjerne gjøres sterkere enn det som hittil er gjort med open access for tidsskriftsartikler. Unntatt fra dette er hensyn til "privacy", sikkerhet og kommersielle interesser⁸. Alle offentlig finansierte prosjekter bør ha en "Data Management Plan". En slik plan er likevel ikke ensbetydende med å gjøre alle forskningsdata tilgjengelig for alle.

Særlig den delen av offentlig finansierte forskning som er knyttet til teknisk-industriell- og primærnæringsarenaene, har resultater som gjør at forskningsdataene kan ha store kommersielle interesser. I slike tilfeller er det lite ønskelig med allmenn tilgjengeliggjøring av dataene. Forskningen har også en stor komponent av kunnskap før finansieringen.

FFA er derfor opptatt av at norske regler for open science håndterer mangfoldet i forskningen, stimulerer til deling, innovasjon og økt forskning og samtidig er tydelige og praktisk gjennomførbare med hensyn til omfang, dokumentasjon, personvern, tilgjengelighet, kostnader osv. Videre er det viktig at en sikrer rettighetene til de som har frembrakt resultatene.

Registerdata

Norge er kjent for å ha gode registerdata på en rekke områder. Dette er et samfunnsnyttig fellesgode i Norge som representerer et stort fortrinn og potensiale i forskningssammenheng, ikke minst internasjonalt. Mange av disse registrene har SSB et ansvar for.

⁸ Se også [EARTO Background Note on Open Science](#)

FFA erfarer at tilgang til registerdata fra SSB til bruk i forskningsprosjekter og kunnskapsgrunnlag for politikk finansiert av sentralforvaltningen oppleves som et hinder for forskningsinstitutter, universiteter og høyskoler. Særlig gjelder dette:

- Prising av utlevering av data; bruk av registerdata fra SSB har de senere årene blitt svært kostbart
- SSBs vilkår for tilgang og bruk av registerdata er utydelige og lite transparente for forskningsmiljøene og synes å variere over tid.
- Kriteriene for å bli klassifisert som forskningsprosjekt finnes ikke i noen veiledning, men praksis synes å avvike vesentlig fra internasjonalt anerkjente definisjoner av forskning og kan medføre at SSB ikke vil utlevere data til prosjekter som ellers klassifiseres som forskning.
- Tilgang til data tar til dels svært lang tid.

Vi gjør oppmerksom på at disse utfordringene gjelder tilgang til registerdata, mens våre forskningsmiljø har et utmerket samarbeid med SSB på andre områder.

Vi vil anbefale at revidert LTP tar opp tilgang til forskningsdata generelt og registerdata fra SSB spesielt. Se også innspill til Statistikklovutvalget i vedlegg 4.

Hva kan eventuelt prioriteres ned ved fortsatt konsentrert satsing på noen få områder?

FFA mener at offentlig forskningsfinansiering må økes til 1,25% av BNP i en overgangsperiode for å stimulere næringslivets forskningsinvestering og økt omstilling og innovasjon.

Offentlige forskningsmidler må fordeles til forskning som er innrettet mot de prioriterte og konsentrerte satsingsområdene i LTP der de gir størst mulig samfunnseffekt, som stimulerer privat forskningsfinansiering og internasjonalisering og som holder høy vitenskapelig kvalitet og samfunnsrelevans. Vi ser ikke at noen av de overordnede prioriteringene i LTP kan tas ut, men at de kan konkretiseres og spisses jfr ovenfor.

Forskningsmidlene må fordeles i åpen og likeverdig konkurranse i Forskningsrådet for å sikre kvalitet, relevans og effektiv ressursbruk. Forskningstema og forskningsmiljø som ikke fyller kriteriene og ikke er konkurransedyktige, vil da enten øke sin kvalitet og relevans, eller fases ut.

Vi mener at den hittil betydelige veksten i offentlige forskningsmidler til tildelinger som kun baseres på vitenskapelig kvalitet og hvor tematikk ikke er hensyntatt, som FRIPRO, må dempes. Derimot må tematisk innrettede forskningsvirkemidler hvor samfunnsrelevans tillegges vekt i tillegg til vitenskapelig kvalitet, økes.

FFA mener også at bruken av forskningsmidler som i dag fordeles direkte fra departementer til forskningsmiljø, uten konkurranse, bør reduseres. Slike tildelinger mangler mekanismer som sikrer at den beste og mest samfunnsrelevante forskningen gis finansiering. Forskningsmidler må lyses ut i åpen og konkurranse og transparens i bruken av offentlige midler må tilstrebes.

Avslutning

Avslutningsvis vil vi understreke at om ønskelig, deltar vi selvsagt gjerne i det videre arbeidet i form av dialog, utredninger, utdyping av våre forslag m.v.

Lykke til med et avgjørende viktig arbeid!

Vennlig hilsen

Lars Holden
Styreleder FFA

Agnes Landstad
Daglig leder FFA

Vedlegg:

1. *Sterke forskningsinstitutter skaper forskning som funker. Ny instituttpolitikk*, Anbefaling fra FFA september 2017
2. Innspill til utvikling av Stim-EU, brev til KD og NFD 23.06.2017
3. Innspill til Statistikklovutvalget, brev til utvalget 17.08.2017

Sterke forskningsinstitutter
skaper forskning som fungerer

Ny instituttpolitikk

Anbefaling fra
Forskningsinstituttene fellesarena (FFA)

Abelia

Næringslivets Hus, Middelthuns gate 27, NO-0368 Oslo / PB 5490 Majorstuen, NO-0305 Oslo
Tel.: +47 23 08 80 70 / Org.nr.: 983 489 060 / post@abelia.no / www.abelia.no
Kontaktperson: **Agnès Landstad**, 915 46 610 / agnes.landstad@abelia.no

1. Anbefalte tiltak

1. Sats mer på kunnskap som bidrar til å løse de store samfunnsutfordringene

- Øk Forskningsrådets budsjetter til handlingsrettet og utfordringsdrevet forskning.
- Øk instituttenes basisbevilgninger til 25 prosent. Gi de friske bevilgningene strategisk innretning for å sikre langsiktig kompetansebygging i de prioriterte områdene i Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning.
- Etabler anvendte forskningsentre på prioriterte områder i langtidsplanen og i handlingsrettede programmer.

2. Mer forskning som styrker omstilling og innovasjon i næringslivet og offentlig sektor

- Øk offentlig investering i forskning til 1,2 prosent av bruttonasjonalprodukt (BNP) i en overgangsperiode, og stå fast på målet om to prosent for næringslivet på lengre sikt.
- Sørg for at de store postene i statsbudsjettet følges av forskningsbevilgninger som sikrer at samfunnets midler benyttes til fremtidsrettede løsninger. En andel av offentlige utviklings- og utbyggingsprosjekter bør settes av til forskning og innovasjon. Departementene må ta tydeligere ansvar for forskningspolitikk og -bevilgning på sine samfunnsområder.
- Bruk innovative anskaffelser målrettet til forskning og innovasjon, øk bestillerkompetansen i offentlig forvaltning og ta i bruk forskningsunntaket i offentlige anskaffelser.
- Styrk SkatteFUNN, Senter for forskningsdrevet innovasjon (SFI) og Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA).
- Styrk virkemidlene for omstilling og fornying i offentlig sektor, som mobiliseringstiltak, tverrfaglig senteretsatsing/SFI for offentlig sektor og BIA for offentlig sektor.

3. Økt internasjonalt forsknings- og innovasjonsarbeid

- Stimuler økt deltakelse i EU-forskning i alle sektorer ved å gi deltakelse i EU-prosjekter like gode rammebetingelser som norskfinansierte prosjekter. Styrk stimuleringsiltakene (Stim-EU), Prosjektetableringsstøtte (PES) og Posisjoneringsstøtte (POS).
- Øk internasjonalt samarbeid innen forskning og innovasjon (Fol) hos bedrifter og offentlige virksomheter gjennom insentiver i Stim-EU.

4. God ressursutnyttning og effektiv forskningsorganisering

- Fordél en større andel av de offentlige forskningsmidlene i åpen konkurranse.
- Stimuler samarbeidet mellom forskningsinstitutter og universitets- og høyskolesektoren (UH) om utdanning og forskerutdanning, samt i langsiktige forskningsentre.
- Tydeliggjør arbeidsdelingen i forskningssystemet gjennom ulike forventninger og insentiver for sektorene for å øke samarbeid, effektivisere bruk av kompetanse og øke konkurransekraft.
- Sikre at offentlige og private virksomheter og institutter som utfører forskning konkurrerer på like og transparente vilkår.
- Styrk tilgang til teknisk infrastruktur, databaser og tidsskrifter

5. Økt kvalitet, bedre relevans og uavhengig forskning

- Bruk økning i instituttenes basisbevilgning strategisk til å styrke dialog og redusere barrierer mellom offentlige og private oppdragsgivere og forskningsmiljøene.
- Utvid instituttstipendiatorordningen til alle deler av instituttsektoren.
- Etabler langsiktige forskningsentre for fremragende utfordringsdrevet forskning innrettet mot langtidsplanens prioriteringer
- Etabler en instituttgruppering i Forskningsrådet for anvendt forskning innen helse- og omsorgsfeltet for derved å skape et marked.

2. Forskningsanbefalinger basert på evalueringer

Tre nye evalueringer av instituttgrupperinger peker alle på de store positive samfunnseffektene av forskningsinstituttens virksomhet. Samtidig viser evalueringene at man fortsatt ikke realiserer potensialet i bruk av instituttens kunnskap. Konklusjonene av den fjerde evalueringen (primærnæringsinstituttene) vil innarbeides når de foreligger i 2018.

Dette dokumentet beskriver samfunnseffektene av instituttens forskning, utfordringene ved dagens forskningspolitikk og anbefalinger for en ny instituttpolitikk.

Vi bygger på evalueringenes anbefalinger til forskningspolitikken, departementene og Forskningsrådet, og konsentrerer oss om utfordringer og anbefalinger som gjelder hele instituttsektoren – og som er omtalt i flere evalueringer. Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utviklings (OECD) Reviews of Innovation Policy: Norway 2017 påpeker også mange av de samme utfordringene og anbefalingene.

3. Samfunnseffektene av instituttens forskning

Det er gjennomført tre evalueringer av henholdsvis miljøinstitutter, teknisk-industrielle institutter og samfunnsvitenskapelige institutter. De peker på at forskningen holder høy kvalitet og er svært relevant, at brukerne er fornøyde og at forskningen har stor samfunnsnytte. Forskningsinstituttene kjennetegnes ved:

- Fleksibilitet og prosjektorganisering
- Uavhengighet
- Fulltidsforskere i tett kontakt med praksis gjennom brukere og oppdragsgivere
- Tverrfaglig tilnærming til samfunnets utfordringer
- Formidling og vitenskapelig publisering er tett integrert

Miljøinstitutter

Miljøinstituttene holder ifølge evalueringen gjennomgående høy faglig kvalitet med forskergrupper på et høyt akademisk nivå. Brukerundersøkelsen viser at instituttene leverer forskning som er solid og relevant for brukerne. Miljøinstituttene vurderes som faglig solide av sine viktigste brukere.

Teknisk-industrielle institutter

En samfunnsøkonomisk effektanalyse av de teknisk-industrielle instituttene viser at deres forsknings- og innovasjonsarbeid har bidratt til å øke verdiskapingen i industrien med ca. 800 milliarder kroner det siste tiåret. Summen utgjør rundt 1,1 prosent av den samlede verdiskapingen i industrien i perioden.

Analysen viser også at hver offentlig krone disse instituttene har mottatt i perioden 1997–2013 har utløst 3,40 kroner i andre inntekter til instituttene. Instituttene spiller ifølge evalueringen en svært viktig rolle i det norske innovasjonssystemet. Både de direkte og indirekte økonomiske effektene har stor betydning for norsk industri og offentlig virksomhet.

Ifølge brukerundersøkelsen er et flertall svært fornøyd med den vitenskapelige og tekniske kompetansen i instituttene, og de får god skår på samarbeidsferdigheter, fleksibilitet og tilpasningsevne.

Samfunnsvitenskapelige institutter

Evalueringen av de samfunnsvitenskapelige instituttene konkluderer med at de spiller viktige roller i det norske kunnskapssystemet. En bibliometrisk undersøkelse av vitenskapelig litteratur og forfatterskap viser at flere av instituttene er internasjonalt fremragende miljøer med høy vitenskapelig innvirkning.

Instituttene har betydelige samfunnseffekter regionalt, nasjonalt og internasjonalt, og bidrar til samfunnsmessig og økonomisk utvikling. De gjør også en verdifull jobb i utdanning av doktorgrads-kandidater. Evalueringen konkluderer med at man bør fortsette å investere i disse instituttene.

Konklusjon: Forskningsinstituttene fungerer og bør brukes mer

Alle evalueringene påpeker at instituttene er meget viktige for utvikling og omstilling av næringslivet og offentlig sektor. Instituttene er viktige i Norges bidrag til å løse globale utfordringer. Mange institutter holder høy vitenskapelig kvalitet. Instituttsektorens artikler siteres oftere enn universitets- og høyskolesektorens artikler. Evalueringene dokumenterer høyt faglig nivå, store samfunnseffekter og fornøyde brukere.

Samtidig sier evalueringene at rammebetingelsene ikke er tilfredsstillende. Dette gjør at samfunnet ikke får god nok avkastning på forskningsinstituttene i form av nytenkning, omstilling, innovasjon og samfunnsutvikling. Her ligger det et potensial for et enda større samfunnsbidrag som bør utnyttes.

4. Utfordringer og løsninger

4.1 Strategisk innretning av bevilgninger og utnyttelse av forskningsinstituttene

Utfordring:

Norge trenger en styrket og utfordringsdrevet forskningspolitikk som adresserer behovet for omstilling og innovasjon i samfunnet. Med noen hederlige unntak er det i dag liten sammenheng mellom hvor de store midlene i samfunnet forbrukes i velferd og framtidig investering, og hvor forskningsinnsatsen settes inn som skal sikre at fellesressursene brukes til beste for felleskapet og fremtidige generasjoner.

Sektordepartementene tar i svært ulike grad ansvar for forskning i egen sektor. Evalueringene viser at instituttpolitikken er summen av ulike og svakt koordinerte departementers forskningspolitikk, og at det er behov for en mer helhetlig politikk på tvers av departementene.

Dette gjelder også departementenes bruk av Forskningsrådet som konkurransearena. Enkelte departementer velger å fordele store forskningsmidler utenfor Forskningsrådets åpne konkurransearena, direkte til egne miljøer eller egen sektor. Det svekker helheten i norsk forskningspolitikk.

Det er lite hensiktsmessig at offentlig forvaltning bygger opp intern forskningskapasitet utover nødvendig bestillerkompetanse.

Løsning:

De store postene i statsbudsjettet må følges av store forskningsbevilgninger for å sikre at samfunnets midler benyttes til fremtidsrettede løsninger. De offentlige forskningsinvesteringene må

derfor økes til 1,2 prosent av BNP i en overgangsperiode. Private og offentlige virksomheter må stimuleres til økt investering i forskning og innovasjon gjennom økt bruk av målrettede virkemidler i Forskningsrådet.

Nasjonalt må det prioriteres forskning på samfunnsområder med særlige utfordringer og der Norge har spesielle konkurransefortrinn. Da bygger vi verdensledende forskningsmiljøer på områder som gir størst avkastning av offentlige forskningsmidler, og som stimulerer økt privat investering i forskning. Det bør derfor utvikles 21-prosesser og forskningsstrategier for alle departementer og samfunnssektorer.

Forskningsinstituttene bør utnyttes i strategisk dialog om samfunnsutfordringer og næringspolitikk. I dag er det for lite dialog om de konkrete forskningsbehovene i forkant av oppdragsforskningsprosjekter i offentlig sektor, der anskaffelsesregler vanskeliggjør slik dialog. Vi trenger derfor finansieringsformer som gjør det mer legitimt med åpen dialog mellom instituttene og myndighetene om kunnskapsbehovene.

Offentlige forskningsmidler bør generelt ikke tildeles direkte til enkeltmiljøer, men utlyses åpent gjennom Forskningsrådets arenaer eller i et åpent oppdragsmarked. Dette sikrer at de beste prosjektene og de beste miljøene utvikler kunnskap på de viktigste områdene for samfunnet. Det gir økt transparens, likebehandling, og man oppnår effektiv ressursbruk og forskning med høy kvalitet og relevans.

I den sammenheng bør det også etableres en egen instituttgruppering i Forskningsrådet innen helse og omsorg og med basisbevilgning fra Helse- og omsorgsdepartementet. Dette gir ikke økte kostnader, men bidrar til å etablere et marked på et viktig samfunnsområde. Økt kvalitet og relevans i forskningen vil stimulere til økt EU-forskning på området.

4.2 Basisfinansiering

Utfordring:

Markedsavhengigheten er for høy og gjør det vanskelig for instituttene å forske tilstrekkelig på temaer som det ikke er betalingsvilje eller -evne for i dag – men der kunnskapen trengs i morgen. Ifølge evalueringene har instituttene for lite strategisk handlingsrom til å iverksette strategier og fagutvikling som ser ut over kortsiktige markedsbehov. Lav basisbevilgning gjør at instituttene må begrense langsiktig og eksplorativ faglig utvikling og samspill med brukerne. Lav basisbevilgning begrenser også muligheten for deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, hvor finansieringsmodellen for instituttene forutsetter egenfinansiering gjennom basisbevilgning.

Alle evalueringene peker på lav basisfinansiering som en hovedutfordring, og anbefaler ulike måter å styrke langsiktig finansiering knyttet til instituttene samfunnsoppdrag. Evalueringene drøfter mekanismer for å sikre at økning i basisbevilgningen brukes strategisk.

- For miljøinstituttene foreslås det at friske midler brukes til å øke den delen av basisbevilgningen som er knyttet til strategiske satsinger, for å sikre strategisk dialog mellom institutter og myndigheter. Det anbefales å øke omfordelingen fra fem til ti prosent.
- For de teknisk-industrielle instituttene anbefales det at myndighetene må engasjere instituttene tettere i utvikling av nasjonale industri- og innovasjonsstrategier med klare mål. Økninger i basis bør knyttes til strategisk transformasjon. Det anbefales at basisfinansieringen gir sterkere insentiver til innovasjon og industriell omstilling. Ulike endringer i insentivene i basisfinansieringen anbefales.

- For de samfunnsvitenskapelige instituttene trekker evalueringen frem behov for økt basisfinansiering generelt og knyttet til regionale kunnskapsbehov spesielt.

Løsning:

Basisbevilgningen må over en fem-års periode (2018-2022) styrkes til 25 prosent. Dette er nødvendig for at forskningsinstituttene skal ha et langsiktig perspektiv, være en innovasjons- og omstillingsmotor for næringslivet og offentlige virksomheter og bidra til etablering av nye næringer. Økt basisbevilgning vil bygge kunnskapsgrunnlag og infrastruktur for morgendagens utfordringer, samt gi instituttene mulighet til å konkurrere på like vilkår internasjonalt. Tilsvarende institutter i Europa har en basisbevilgning på 25-50 prosent.

Økningen i basisbevilgning bør rettes mot de prioriterte områdene i langtidsplanen og dermed sikre at man bygger langsiktig anvendt forskning på de viktigste områdene for samfunnet. Ny strategisk basisbevilgning bør gis innretning etter dialog mellom departement/Forskningsråd og institutt. En ny type sentre, der slik dialog er en del av formålet, bør også prøves ut.

Deltakelse i EU-forskning bør gjøres mulig ved å gi deltakelse i EU-prosjekter like gode rammebetingelser som norskfinansierte prosjekter. Stim-EU bør også endres slik at økt samarbeid med norske offentlige og private virksomheter i EU-prosjekter stimuleres.

4.3 Arbeidsdeling

Utfordring:

Evalueringene slår entydig fast at samarbeidet mellom instituttene og universiteter og høyskoler må styrkes. Samarbeid om felles prosjekter, forskningssentra, infrastruktur, delte stillinger og utdanning er svært verdifullt, slik vi blant annet har sett mellom SINTEF og NTNU, mellom Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) og Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), og mellom Uni Resarch og Universitetet i Bergen (UiB).

Evalueringene peker imidlertid på at økende sammenfall i oppgaver gjør dette samarbeidet vanskeligere. Forventningene om at universitets- og høyskolesektoren skal utføre oppdragsforskning fører i økende grad til at flere løper etter de samme, ofte kortsiktige, oppdragene. Samtidig har instituttene behov for langsiktig kompetanseoppbygging og mulighet til å søke forskningsfinansiering med langsiktighet og faglig frihet.

Den tradisjonelle arbeidsdelingen i forskningssystemet blir mer utydelig. Konsekvensen av at "alle skal gjøre alt", er dårligere ressursutnyttelse og mindre nasjonalt samarbeid. Dette er tydeligst i evalueringen av de teknisk-industrielle instituttene, der det anbefales at utformingen av politikk og finansieringsverktøy fra regjeringen og Forskningsrådet bør ta sikte på å oppmuntre de ulike, men komplementære rollene og ansvaret som ligger hos instituttene og universitetene, slik at bidragene fra begge sektorer kan utnyttes i størst mulig grad. Økt arbeidsdeling og faglig styrking er da også en begrunnelse for fusjoner i UH-sektoren.

Løsning:

Forskningspolitikken må stimulere bedre samarbeid og arbeidsdeling mellom forskningsinstituttene og UH-sektoren. Hvis begge sektorer stimuleres til å løse de samme oppgavene, undergraves samarbeid mellom sektorene, samt at det medfører svekket internasjonal konkurransekraft. UH-sektoren bør fokusere på utdanning, etterutdanning og bidragsforskning. Instituttenes hovedoppgaver bør være bidragsforskning og oppdragsforskning med leveranser i tillegg til at

noen institutter har forvaltningsoppdrag. Dette vil gi en klarere arbeidsdeling og grunnlag for et tett samarbeid om for eksempel forskningsentre, infrastruktur, forskerskoler og prosjekter. Det bør utvikles bedre samarbeid og arbeidsdeling nasjonalt, mens konkurranseflatene i større grad bør gå internasjonalt.

4.4 Offentlige anskaffelser

Utfordring:

Evalueringene av instituttene innen miljø og samfunnsvitenskap peker på at praktiseringen av regelverket for offentlige anskaffelser gjør dialogen vanskelig mellom offentlige brukere og instituttene. Dette er også noe de teknisk-industrielle institutter merker. Evalueringene sier at forvaltningen i økende grad selv utfører oppgaver som tidligere ble gjort av instituttene. Spesielt på miljøområdet er evalueringen kritisk til at forvaltningen dupliserer instituttene kompetanse. Evalueringen av samfunnsinstituttene mener dette er en utfordring som instituttene må håndtere ved å posisjonere seg lengre opp i verdikjeden.

Løsning:

Det er viktig at kunnskapsgrunnet for offentlig politikk produseres på armlengdes avstand og ikke bare internt i politisk styrte organisasjoner. Departementer og direktorater bør derfor ikke bygge opp intern forskningsaktivitet. Offentlige anskaffelser bør brukes som et sterkt instrument for innovasjon i både privat og offentlig sektor. Det offentlige har en viktig bestiller-rolle som bør styrkes ved i større grad å spørre etter funksjoner snarere enn løsninger, og samtidig stille krav om forskningsbasert innovasjon i sine anskaffelser. Det gir bedre løsninger i offentlig sektor, samtidig som det sørger for et langt mer innovativt næringsliv som kan selge de samme løsningene til et internasjonalt marked.

4.5 Rekruttering

Utfordring:

Ifølge evalueringene av instituttene innen miljø og samfunnsvitenskap er rekruttering til særskilte faglige eller geografiske områder en utfordring. Alle evalueringene peker på hvor viktig det er at instituttene er aktive i doktorgradsutdanningen, blant annet fordi doktorgradskandidater utdannet ved instituttene får ferdigheter som gjør dem bedre rustet for næringsliv, forvaltning og anvendt forskning. De aller fleste kandidatene skal senere arbeide i disse sektorene.

Løsning:

Instituttene må delta mer i doktorgradsutdanningen. Dette bør skje på områder der instituttene har den sterkeste kompetansen, uavhengig av institutt og fag. Institutt-PhD-ordningen bør utvides til alle fagområder. Det vil også gjøre det mulig å delta i nasjonale forskerskoler som krever at instituttene deltar med egne stipendiater over tid. Universitet eller høyskole skal alltid være gradsgivende.

4.6 Instituttstruktur

Utfordring:

Alle evalueringene peker på at det må bli en bedre struktur i instituttsektoren. Særlig de minste instituttene møter spesielle utfordringer, men dette er ulikt beskrevet for de tre grupperingene. For de samfunnsvitenskapelige instituttene påpekes det at diversiteten i sektoren er en styrke

som skyldes at instituttene har vokst fram i samspill med behov hos brukere og markedet regionalt og nasjonalt. Evalueringen er skeptisk til politisk drevne fusjonsprosesser, og mener at eventuelle fusjoner må ta utgangspunkt i potensialet for faglige synergier, ikke bare i administrativ kapasitet.

I evalueringen av miljøinstituttene ser ikke panelet noen umiddelbar sammenheng mellom miljøinstituttenes størrelse og forutsetninger for forskningskvalitet og internasjonal konkurranse. Evalueringen av de teknisk-industrielle instituttene peker tydeligere på utfordringen med uproduktiv konkurranse og et behov for restrukturering.

De minste instituttene er mer sårbare for prosjekttørke på enkeltområder. Fusjoner i forskningssystemet bør bygge på forventninger om faglige synergier eller utvikling av nye forskningsområder som ikke kan realiseres innenfor den opprinnelige strukturen.

Løsning:

Rammevilkårene bør legge til rette for en restrukturering som sikrer tverrfaglig anvendt forskning med høy kvalitet, effektiv ressursbruk og internasjonal konkurransekraft. En ytterligere satsing på sentre, som skaper tyngdepunkter innenfor langtidsplanens satsingsområder, vil være et effektivt virkemiddel. Faglig synergi og samarbeid mellom forskningsmiljøer må stimuleres. Samorganisering og samlokalisering kan stimulere faglig samarbeid, men er ikke en nødvendig forutsetning.

De fleste instituttene er uavhengige stiftelser eller aksjeselskaper som står fritt til å velge sin egen organisering og strategiske posisjon. Strukturelle endringer pågår derfor kontinuerlig. Utviklingen synes å gå i retning av større instituttenheter. Det er samtidig viktig å opprettholde et distribuert kunnskapssystem for å understøtte konkurransekraft og verdiskaping i hele landet.

4.7 Infrastruktur

Utfordring:

Tilgang til ulike typer forskningsinfrastruktur er en utfordring ifølge evalueringene av de teknisk-industrielle og de samfunnsvitenskapelige instituttene. For de teknisk-industrielle instituttene handler det særlig om behovet for infrastruktur til testing og demonstrasjon. For de samfunnsvitenskapelige instituttene er det manglende tilgang til bibliotek og databaser, som representerer en økende kostnad som reduserer konkurransedyktigheten.

Løsning:

Tilgang til teknisk infrastruktur, databaser og tidsskrifter må styrkes. Det må bli raskere og billigere å utnytte data fra Statistisk Sentralbyrå og andre dataleverandører, samtidig som sikkerhet og personvern ivaretas. Vurdering av personvernet og i hvilken grad et prosjekt utfører forskning, bør bare vurderes av ett eksternt organ, ikke flere ulike organer som setter ulike krav, i tillegg til å forsinke og fordyre arbeidet.

Nærings- og fiskeridepartementet, postmottak@nfd.dep.no
Kunnskapsdepartementet, postmottak@kd.dep.no

Oslo, 23.06.2017

Forslag til hvordan øke norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon

Forslag til endringer i Stim-EU

EUs forskningssamarbeid er uten sammenligning den viktigste internasjonale arena for norsk forskning. Stortingets mål er en betydelig økning av norsk deltakelse. Forskningsinstituttene er viktige deltakere, med SINTEF som den klart største norske deltaker. De økonomiske betingelsene er svært krevende, selv etter innføringen av en norsk stimuleringsordning (Stim-EU). For å kunne satse sterkt på EU-forskning er det nødvendig med forutsigbare rammebetingelser på linje med norske Forskningsrådsprosjekter.

Den samlede effekten av Stim-EU må økes slik at EU-prosjektene blir finansiert til selvkost også for instituttene, som for andre deltakere, basert på det reelle kostnadsnivået ved effektiv drift i norske forskningsinstitutter og tilsvarende finansieringen i Forskningsrådsprosjekter. Vi foreslår at økningen til instituttene innrettes slik at den bidrar til økt deltakelse også fra bedrifter og offentlige virksomheter. Vi foreslår følgende konkrete endringer:

- Stim-EU økes fra 33% til 35% for alle prosjekter
- Stim-EU gis en stimulerings effekt på 20% av kontraktssummen når private bedrifter eller offentlige virksomheter er partnere. Dette vil gi et effektivt insentiv for å samarbeide med private og offentlige virksomheter og derved øke deres deltakelse i internasjonalt forsknings- og innovasjonsarbeid og sikre at forskningen er relevant for norske virksomheter. Økningen vil bidra til å dekke instituttene egenfinansiering, tilsvarende basisfinansieringen i institutter i andre EU-land.
- Stim-EU gis en stimulerings effekt for koordinatorrollen på 5% av kontraktssummen og gir dermed et større insentiv for instituttene til å ta en lederrolle og med det sikrer bedre innflytelse i prosjektinnretning og gir større relevans for norske samarbeidsmiljø.
- Reduser økonomisk risiko ved å gjøre alle deler av Stim-EU forutsigbare for instituttene ved å definere faste %-satser, i stedet for dagens ramme som fordeles på de aktive miljøene i ettertid.

Stim-EU består da av tre elementer som samlet vil gi forskningsinstituttene nær samme rammebetingelser som i et forskningsrådsprosjekt og stimulere deltakelse fra andre sektorer:

35 prosent av kontraktssummen for alle prosjekter

20 prosent av kontraktssummen for prosjekter der næringsliv og/eller offentlig virksomhet er med

5 prosent av kontraktssummen for prosjekter der instituttet er koordinator.

I det følgende beskriver vi bakgrunn og begrunnelse for forslaget.

Bakgrunn

Horisont 2020 (H2020) er EUs 8. rammeprogram for forskning og innovasjon og verdens største forskningsprogram, med en økonomisk ramme på omkring 700 milliarder kroner i perioden 2014-2020. Forsknings samarbeidet finansieres med bidrag fra deltakerlandene. Den norske kontingenten til H2020 er omkring 2,5 milliarder kroner pr år, i sum ca 18 milliarder kroner som finansieres over statsbudsjettet. For å hente tilbake en høy andel av disse midlene må Norge ha forskningsmiljøer med høy internasjonal kvalitet som har rammebetingelser til å konkurrere på EU-arenaen.

Stortinget har besluttet at Norge skal delta fullt i H2020. Regjeringen har fulgt opp med en offensiv strategi¹ som slår fast at Norges deltakelse bør øke kraftig. Dette gis også stor vekt i Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning: *"Regjeringens strategi for samarbeidet med EU om forskning og innovasjon setter ambisiøse mål for deltakelsen i Horisont 2020. Regjeringen har en klar forventning om at norske fagmiljøer deltar aktivt i samarbeidet, og at de på noen områder er i front på den europeiske konkurransearenaen. Regjeringens mål er at norske fagmiljøer skal sikre seg 2 prosent av alle pengene som Horisont 2020 lyser ut. Da må omfanget av norsk aktivitet øke betraktelig"*².

Det er sterk konkurranse om midlene fra EUs forskningsprogrammer, og bare de aller beste søknadene når fram i konkurransen. Regjeringens mål innebærer at norske miljøer øker sin deltakelse med vel 60 prosent sammenlignet med forrige rammeprogram. Ambisjonen er krevende, men nødvendig. At vi lykkes på verdens største arena for forskning og innovasjon har stor betydning for norsk næringsliv og forvaltning og for kvaliteten i norsk forskning.

Instituttene er innrettet mot å løse samfunnsutfordringer

Forskningsinstituttene, med SINTEF i spissen, har arbeidet målrettet over mange år for å lykkes på EUs forskningsarena. Flere institutter er aktive i EU-forskning enn tidligere og norske institutters suksessrate er bedre enn for gjennomsnittet i Europa. Stim-EU har vært og er svært viktig for instituttene deltakelse, men fremdeles er forskningsprosjekter i H2020 ikke fullfinansiert for norske forskningsinstitutter. Realiteten er at det ikke bare er vanskeligere å konkurrere om EU-prosjekter, men det krever også en vesentlig egenfinansiering som begrenser instituttene mulighet til å delta. Det bør ikke være mindre økonomisk bærekraftig for instituttene å arbeide med EU-prosjekt enn med Forskningsrådsprosjekt. Når en ikke får dekket kostnadene med deltakelse, blir det en økonomisk byrde å delta og det gir en betydelig økonomisk barriere for å delta i EUs rammeprogram. Dette begrenser vår evne til å hente hjem kunnskap som Norge trenger gjennom internasjonalt forsknings- og innovasjonssamarbeid.

Pr februar 2017 har FFA-medlemmene 216 deltakelser i H2020 og har utstrakt samarbeid med både næringsliv og offentlig sektor i EU-prosjekter (kilde: eCorda):

- Næringslivet har 69 (av 260) deltakelser sammen med FFA-medlemmer
- Det offentlige har 11 (av 77, inkl NFRs egne 45 prosjekter) deltakelser sammen med FFA-medlemmer
- Universitetene har 47 (av 270) deltakelser sammen med FFA-medlemmer
- Prosjekter med FFA-medlemmer har 43% av støtten og 40% av deltakelsen i forhold til all norsk deltakelse
- Gjennomsnittlig prosjektstørrelse er større der FFA medlemmer deltar (48%) (ekskl "Borregaard-prosjektet")

SINTEF er den klart største norske aktøren i H2020 og deltar pr februar 2017 i 104 prosjekter (110 deltakelser) med et prosjektvolum på € 1130 mill, er koordinator for 25 prosjekter med prosjektvolum på € 122 mill og har fått tilsagn fra EU på forskningsmidler på € 60,2 mill. Av forskningsmidler fra EU som går til norske aktører, står SINTEF for 14,2 prosent. Dette er en lavere andel enn i FP7, mens industriens andel har økt i forhold til FP7. Potensialet er likevel på langt nær utnyttet, verken i SINTEF, i instituttsektoren samlet eller i næringslivet og offentlig sektor. Ett

¹ Kunnskapsdepartementet. Strategi for forsknings- og innovasjonssamarbeidet med EU. Horisont 2020 og ERA.

² Kunnskapsdepartementet: Meld.St.7 (2014-2015). Langtidsplan for forskning og høyere utdanning, kap. 2.5.

element er returen fra EU, som er viktig nok. Enda viktigere er at internasjonalt forskningssamarbeid er en arena som utvikler kunnskap, nettverk, innovasjon og fremragende forskning, der målet er å styrke norsk konkurranseevne og bidra til å løse samfunnsutfordringer.

Eksempler på EU-forskningssamarbeid mellom bedrifter, offentlige virksomheter og forskningsinstitutter som gir samfunnseffekter, finnes på FFAs hjemmesider (ffa.abelia.no): "[forskning funker](#)".

Forslag til endringer som vil øke norsk deltakelse

Instituttene deltakelse

Prinsippet i EUs forskningsprogrammer er at prosjektkostnadene dekkes gjennom "spleiselag" mellom EU og det enkelte medlemsland. Det er vanlig at medlemslandets andel i spleiselaget finansieres som egeninnsats fra den enkelte deltaker. Forskningsinstitusjonenes egeninnsats finansieres gjennom basisfinansieringen til den enkelte deltaker. Denne modellen er krevende for norske forskningsinstitutter.

Det skyldes to forhold: Det ene er at EU i H2020 dekker rundt 60 prosent av forskningsinstituttene prosjektkostnader. Det andre er at de norske forskningsinstituttene har svært lave offentlige basisbevilgninger. Mens mange tilsvarende europeiske institutter mottar 25-50 prosent i statlige basisbevilgninger, har FFAs medlemmer en basisbevilgning på i gjennomsnitt 10 prosent. SINTEF for eksempel har 7 prosent. Basisbevilgningen skal dekke mange oppgaver, og er langt fra tilstrekkelig for å kompensere for egenfinansiering i EU-prosjekter.

Til sammenligning har RISE instituttene i Sverige 19 prosent (463 millioner SEK) i statlig basisbevilgning i 2016. Forskningsproposisjonen fra den svenske regjeringen (nov 2016) lover 100 millioner SEK mer fra 2018. Begrunnelsen er at dette er viktig for svensk innovasjon og konkurranseevne.

I den ferske studien av det norske innovasjonssystemet uttrykker OECD bekymring for den svake basisfinansiering for norske forskningsinstitutter. De påpeker at instituttene evne til å bidra til omstilling og utvikling av nye bedrifter begrenses på grunn av dette.

Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning signaliserer at stimuleringsmidler til norsk deltakelse i EU-forskning skal øke med i alt 400 millioner kroner i perioden 2015-2018. Stim-EU har vært og er en avgjørende norsk stimuleringsordning som premierer forskningsinstitutter som oppnår EU-finansiering til samarbeidsprosjekter. Det er positivt og viktig at bevilgningene til Stim-EU er trappet opp gjennom statsbudsjettene de siste årene, i tråd med langtidsplanen og anbefalingene fra Norges forskningsråd.

Stim-EU fungerer slik at institutter som deltar i EU-prosjekter, får premiering på 33 prosent av bidraget fra EU. I sum erfarer vi at dette dekker 80-85 prosent av hva det koster instituttene å delta. Betingelsene er noe bedre når institutter er koordinator for prosjektet eller har med seg andre prosjektpartnere fra norsk næringsliv eller offentlig etat. Det gis et tillegg for disse funksjonene, men størrelsen er uforutsigbar fordi en begrenset ramme fordeles ved årets slutt mellom alle som kvalifiserer.

For at norske institutter skal kunne øke sin deltakelse, er det avgjørende at egenfinansieringen for EU-prosjekter dekkes fullt ut gjennom basisbevilgning/Stim-EU. Dette gjøres for institutter i andre land og for norske universiteter og høyskoler. Det kan gjøres ved å øke premieringen i Stim-EU fra 33 prosent av EUs kostnadsdekning i H2020 til nødvendig nivå for å oppnå fullkostfinansiering. Et konservativt anslag er en økning fra 33 til 60 prosent. Dette vil gi fortsatt underdekning for institutter med mye infrastruktur og kan gi overdekning for institutter med særlig lave kostnader til infrastruktur.

Forutsigbarhet i finansiering

Stim-EU har tre elementer som øker størrelsen på kompensasjonen:

- Når instituttet har koordinatorfunksjonen
- Når instituttet inkluderer bedrift
- Når instituttet inkluderer offentlig virksomhet

Pr i dag er disse tilleggene ikke en fast prosent av prosjektene, men en andel av den samlede rammen for Stim-EU som fordeles mellom prosjektene ved årets slutt. Hvis mange institutter lykkes med å realisere de politiske målene om å mobilisere til økt deltakelse, reduseres kompensasjonen tilsvarende. Dette kan ikke være intensjonen. Hvis en lykkes, bør det stimulere til ytterligere innsats for å benytte erfaringen og lykkes igjen. Slik ordningen er i dag, gir den uforutsigbarhet hos instituttene.

Hele Stim-EU må gjøres forutsigbar for instituttene. Risikoen må flyttes fra instituttene til finansierende myndigheter, slik at instituttene har mulighet til å budsjettere realistisk og vurdere om instituttet har økonomisk mulighet til å drive prosjektet.

Næringslivets og offentlig sektors deltakelse

Det er et sentralt mål å øke næringslivets forskning i Norge. Økt deltakelse på EUs forskningsarena er en viktig del av dette.

For bedrifter er rammebetingelser for deltakelse i H2020-prosjekter er vesentlig bedre enn ved deltakelse i Forskningsrådsprosjekter eller prosjekter i regi av Innovasjon Norge. Rammebetingelsene for offentlige virksomheter er de samme i H2020 som hos Forskningsrådet. Likevel opplever mange bedrifter (og offentlige virksomheter) det som tungt å selv ta initiativ for å kunne være med i H2020.

Instituttene har vist en betydelig evne til å mobilisere andre sektorer til å delta i EUs rammeprogram. Når institutter samarbeider med næringslivet i EU-prosjekter, bør det utløse et tillegg i Stim-EU, slik at instituttene kan oppnå rammebetingelser som dekker kostnadene ved deltakelse. Dette kan gjøres gjennom å gi et "næringslivstillegg" eller "offentligtillegg" som en fast prosent av kontraktssummen i prosjekter der næringslivet deltar. Tillegget bør være 20 prosent av kontraktssummen hvis norske bedrifter eller norske offentlige virksomheter deltar i prosjektet. Dette vil gi et sterkt insentiv til å inkludere bedrifter og offentlige virksomheter i prosjektsamarbeid i EU og øke både bedriftenes, offentlige virksomheter og instituttene internasjonale samarbeid om forskning og innovasjon. En slik sats vil utgjøre en økning i Stim-EU på 35-40 mill kr pr år med dagens EU-deltakelse. Beløpet blir høyere når instituttene klarer å øke deltakelsen fra de andre sektorene ytterligere.

Det er også naturlig å styrke insentivet til å være koordinator i prosjekter. Det øker det faglige utbyttet for norske partnere og øker fokuset på relevante norske problemstillinger. Det er også en økt økonomisk risiko å være koordinator i søknader. FFA forslår derfor å øke honoreringen for å koordinere prosjektet til 5%.

Samlet vil vi foreslå at Stim-EU gir 35 prosent kompensasjon for deltakelse i H2020 og med tillegg på 20 prosent for å delta sammen med norsk næringsliv eller offentlig sektor, samt et tillegg på 5 prosent for å være koordinator. Dette vil gi en tilnærmet full kostnadsdekning hvis instituttet *både* får med norsk næringsliv eller offentlig sektor *og* er koordinator i prosjektet.

Forslaget over tar ikke hensyn til variasjonene i kostnadsnivået mellom instituttene. Beregningene er i stor grad basert på kostnadene hos SINTEF som er dominerende i volum. Hvert enkelt institutt har beregnet timesatser i Forskningsrådsprosjekter som tar utgangspunkt i kostnadene ved effektiv drift i det enkelte institutt. Det er dermed mulig å lage en modell som i større grad tar hensyn til hvert institutts kostnadsnivå, men det vil også innebære noe mer byråkrati.

Begge løsningene gir instituttet en forutsigbar kostnadsdekning som er viktig når man starter opp det langsiktige arbeidet med å danne konsortier og skrive søknader til H2020.

Oppsummering

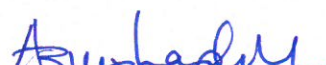
FFA mener at en økning i Stim-EU med den strategiske innretningen som er beskrevet ovenfor, vil gi en vesentlig økt deltakelse i EU rammeprogram for forskning og innovasjon, både for bedrifter, offentlige virksomheter og forskningsinstitutter. Den norske returen av kontingenten vil dermed øke. Og enda viktigere – norske virksomheter og det norske samfunnet i bredt vil få utbytte av økt internasjonalt FoUI-samarbeid i form av økt konkurransekraft, verdiskaping, omstilling og nytenkning.

Hvis ønskelig, presentere vi gjerne bakgrunn og beregningsgrunnlaget for forslaget i et møte.

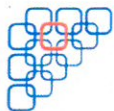
Vennlig hilsen

Lars Holden
Styreleder FFA

Agnes Landstad
Daglig leder FFA

Statistikklovutvalget

Att: Pål Sletten

psl@fin.dep.no

Oslo, 17.08.2017

Innspill til Statistikklovutvalget om bruk av SSBs registerdata i forskningsprosjekter

Forskningsinstituttene Fellesarena (FFA) og Universitets- og høgskolerådet (UHR) har over tid mottatt en rekke henvendelser fra forskningsinstitutter, universiteter og høyskoler om utfordringer ved tilgang til registerdata fra SSB både til bruk i forskningsprosjekter og kunnskapsgrunnlag for politikk finansiert av sentralforvaltningen. Vi er kjent med at også Forskningsrådet mottar tilsvarende bekymringer i sin dialog med forskningsmiljøer. Vi anser at mange av problemstillingene er relevante for Statistikklovutvalget og henvender oss derfor til utvalget på vegne av et samlet miljø av universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter. Vi støtter de innspill som er gitt av ISF og Frisch-senteret i referansegruppen for utvalget og vil gjerne supplere disse med følgende.

Vi gjør oppmerksom på at utfordringene vi tar opp i det følgende utelukkende gjelder tilgang til registerdata. Våre forskningsmiljøer har et utmerket samarbeid med SSB på andre områder.

Sammendrag

Norge er kjent for å ha gode registerdata på en rekke områder. Dette er et samfunnsnyttig fellesgode i Norge som representerer et stort fortrinn og potensiale i forskningssammenheng, ikke minst internasjonalt. Mange av disse registrene har SSB et ansvar for. Forskningsmiljøene ønsker derfor å problematisere noen sider ved SSBs håndtering av dette ansvaret. Særlig gjelder dette:

- Prising av utlevering av data. Bruk av registerdata fra SSB har de senere årene blitt svært kostbart.
- SSBs vilkår for tilgang og bruk av registerdata er utydelige og lite transparente for forskningsmiljøene og synes å variere over tid.
- Kriteriene for å bli klassifisert som forskningsprosjekt finnes ikke i noen veiledning, men praksis synes å avvike vesentlig fra internasjonalt anerkjente definisjoner av forskning og kan medføre at SSB ikke vil utlevere data til prosjekter som ellers klassifiseres som forskning.
- Tilgang til data tar til dels svært lang tid.

Service

En del forskningsmiljøer opplever utfordringer i kommunikasjonen med SSB når det gjelder registerdata. Kriteriene for utlån av registerdata og kobling av datasett er ikke tydelige. Mange opplever manglende veiledning på hva SSB trenger for å godkjenne utlån av data. Kravene presenteres ikke samlet eller i noen form for veileder. Erfaringene fra flere forskningsmiljøer er at kravene varierer over tid, mellom prosjekter og kommunikasjonen er ofte personavhengig.

Ved å etablere tydelige kravspesifikasjoner for lån av registerdata, vil det være mulig å forenkle og effektiviserte prosedyrene og samtidig ivareta personvernet. For godkjente forskningsinstitusjoner bør det være tilstrekkelig for SSB at prosjektet er meldt til personvernombudet og har påkrevet behandlingsgrunnlag.

Ved utlån av registerdata har SSB en streng prosjektdefinisjon, med såkalte prosjektspesifikke løpenummer. Forskningsinstitusjonene har ofte behov for de samme registerdataene i flere

etterfølgende prosjekter. I dag krever dette ny dataleveranse fra SSB, med nye løpenumre, selv om data er helt identiske. Dette er svært ressurskrevende både for forskningsmiljøene og SSB. Det er ønskelig at en ny lov hjemler en prosedyre der det er mulig å sende søknad om fortsatt bruk av eksisterende data og løpenummer. For forskningsmiljøene vil det være hensiktsmessig å kunne søke om tilgang til data til mer tematisk overgripende prosjekter (som omfatter flere underprosjekter), i stedet for å måtte søke separat for hvert eksternt finansierte prosjekt. I dag kreves det ny full søknadsrunde og vurdering hver gang.

Videre opplever forskningsmiljøene svært lange bestillingstider hos SSB, det vil si tid fra bestilling av data til man får tilbud. Det er en stor utfordring for et forskningsprosjekt når det tar et halvt til ett år å få tilgang på data som skal benyttes. Konsekvensen er ofte at data kommer for sent til å overholde prosjektfrister satt av Forskningsrådet, av departementer som trenger kunnskapsgrunnlag til stortingsmeldinger m.v. Dette hindrer at forsknings- og utredningsmidler kan brukes som forutsatt av Stortinget eller forvaltningen. Vi observerer at flere forskningsmiljøer nå henvender seg direkte til NAV og andre registreiere for å få data, i stedet for å benytte SSB. Samtidig erfarer mange å få kort tid fra tilbudet blir gitt fra SSB til frist for å slette eller anonymisere datasettet. I ett tilfelle gjorde denne kombinasjonen at forskningsmiljøet fikk data fra SSB dagen før konsesjonen fra Datatilsynet gikk ut. Raskere saksbehandlingstid i SSB er nødvendig og vil ha stor betydning for forskningen.

Rolle

Forskningsmiljøer opplever at bestillinger blir stoppet av vurderinger i SSB til tross for at konsesjon foreligger fra Datatilsynet til å få tilgang til dataene. Hvis SSB opererer på egne premisser med henvisning til eget regelverk, vil det komplisere god dialog og fleksibilitet.

Vi mener at det er uheldig at flere instanser skal vurdere samme aspekt i et prosjekt, det bør være en klar oppgavefordeling mellom instansene basert på deres kompetanse og rolle. Et hovedprinsipp bør være at SSBs rolle er å sikre at andre relevante instanser har gitt sine tillatelser før data utleveres. Dette betyr for eksempel at Forskningsrådets finansiering bør være tilstrekkelig for vurdering av forskningskvalitet, finansiering fra Forskningsrådet eller sentralforvaltningen bør være tilstrekkelig for å dokumentere samfunnsnytt. Personvernombud/NSD, REK og Datatilsynet bør ivareta informasjonssikkerhet.

Vi mener også det er rom for effektivitets- og kostnadsbesparelser dersom SSB i større grad fikk anledning til å utlevere taushetsbelagte opplysninger fra blant annet helsedata. Dersom SSB gis myndighet til å utlevere denne typen data på linje med øvrige registerdata, vil det øke effektiviteten og åpne muligheten for nye forskningsområder som vil bidra til å flytte forskningsfronten innenfor flere fagområder som benytter administrative registerdata. Tidsbesparelsen ligger i at dataene da i utgangspunktet vil være bearbeidet og organisert av SSB.

SSB er også i en unik posisjon for å kunne gjøre nye analyser og publisere på grunn av sin kunnskap om datagrunnlaget. Vi mener at det må være like prosedyrer og betingelser for utlån av registerdata for alle forskningsinstitusjoner, også inklusive SSBs forskningsavdeling, som må kunne drive på like vilkår der det er konkurranse om midler og stilles overfor de samme kravene til søknader og datautlevering, kvalitet og uavhengighet som andre fagmiljø. Dette er også viktig for å sikre kunnskapsgrunnlagets legitimitet.

Kvalitet

Flere forskningsmiljø melder om kvalitetsproblemer i leveranser fra SSB, for eksempel at koblede data inneholder vesentlige feil. Forskningsmiljøene det gjelder har måttet bruke mye tid og kapasitet på å dokumentere og forklare feilen i datasettet før SSB har anerkjent feilen og gjort nye kjøring.

Ett institutt har også opplevd at SSB underkjente et forskningsprosjekt fordi det i følge SSB ikke fylte kriteriene for å være et forskningsprosjekt. Samtidig kunne ikke SSB veilede om hvilke kriterier som ble brukt for å vurdere hva et forskningsprosjekt er. SSB hadde også endret praksis for godkjenning

uten å varsle søker. Prosjektet var bevilget av Stortinget og finansiert ved tildelingsbrev fra departement, og omfattet både forskning og kunnskapsgrunnlag for samfunnsplanlegging, men passet ikke inn i SSBs kriterier for å vurdere nytteverdi eller avtaleform/finansieringsform. Saken medførte stor kapasitets- og tidsbruk i instituttet og betydelige forsinkelser for oppdragsgiver. Dersom den ikke løses kan millionbeløp bevilget av Stortinget over statsbudsjettet ikke benyttes. Det er behov for kriterier og rutiner som tar høyde for vanlig forekommende avtaleformer mellom departementene og forskningsmiljøene (eksempelvis tildelingsbrev), og som anerkjenner de vurderinger av samfunnsnytte som foretas av Storting og sentralforvaltning.

Vi stiller på denne bakgrunnen spørsmål ved om SSB har tilstrekkelige system for kvalitetssikringen av alle leveranser.

Prismodell og transparens

Forskningsmiljøene har opplevd en sterk prisøkning fra SSB de senere årene. Grunnlaget for prisene er ikke forklart og prisene ligger høyt sammenlignet med andre dataleverandører. Vi mener at prisene bør være transparente. SSB oppgir å prise sine tjenester til selvkost, men miljøene opplever dem som høyere enn selvkost.

Vi ber om at utvalget ser på de nevnte problemstillingene. FFA og UHR deltar gjerne i et møte med utvalget hvor vi om ønskelig også kan presentere konkrete eksempler på disse.

Vennlig hilsen

Alf Rasmussen
Generalsekretær
Universitets- og høyskolerådet

Agnes Landstad
Daglig leder
Forskningsinstituttene fellesarena

Kopi: Kunnskapsdepartementet, Forskningsrådet